

MOLDOVA ÎN POLITICA EUROPEANĂ DE VECINĂTATE: 2005-2014

Igor Boțan
Denis Cenușă
Mariana Kalughin
Adrian Lupușor
Iurie Morcotîlo
Polina Panainte

Chișinău, Iunie 2015

Acest raport a fost elaborat în cadrul unui proiect implementat de ADEPT și Expert-Grup cu suportul oferit de Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin intermediul Fundației Est-Europene și FHI 360. Raportul este posibil datorită ajutorului generos al poporului american oferit prin intermediul Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția USAID, a Guvernului SUA, FHI 360 și/sau Fundației Est-Europene.

Autori: Igor Boțan, Denis Cenușă, Mariana Kalughin, Adrian Lupușor, Iurie Morcoțîlo, Polina Panainte

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT

str. Alecsandri 97, Chișinău MD-2012, Republica Moldova.

tel. +373 22 21 34 94

fax + 373 22 21 29 92

e-mail: adept@e-democracy.md

www.e-democracy.md

Centru Analitic Independent EXPERT-GRUP

str. Pușkin, 45 B, Chișinău MD-2005, Republica Moldova.

tel. +373 22 92 99 94

fax +373 22 21 21 51

email: info@expert-grup.org

www.expert-grup.org

Chișinău, iunie 2015

CUPRINS

INTRODUCERE	5
REFORMA JUSTIȚIEI	6
COMBATerea CORUPȚIEI	9
DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE ALE OMULUI	12
SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN	15
RELAȚII COMERCIALE	22
SERVICIUL VAMAL	24
CREȘTEREA BUNĂSTĂRII POPULAȚIEI.....	26
DEZVOLTAREA RURALĂ ȘI REGIONALĂ.....	28
STANDARDELE, REGLEMENTĂRILE TEHNICE ȘI PROCEDURILE DE EVALUARE A CONFORMITĂȚII (DOMENII ARMONIZATE).....	30
ELIMINAREA RESTRICȚIILOR ȘI OPTIMIZAREA ADMINISTRĂRII (DOMENIILE NEARMONIZATE)	31
ASPECTE SANITARE ȘI FITOSANITARE	32
POLITICA SOCIALĂ ȘI DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ	34
DREPTUL DE STABILIRE ȘI DREPTUL SOCIETĂȚILOR	36
DREPTURILE DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI INDUSTRIALĂ.....	38
CIRCULAȚIA PERSOANELOR, INCLUSIV CIRCULAȚIA MUNCITORILOR ȘI COORDONAREA ASIGURĂRILOR SOCIALE	40
SERVICIILE	42
IMPOZITAREA	44
ACHIZIȚII PUBLICE	46
POLITICA CONCURENȚIALĂ	47
STATISTICA.....	48
POLITICA INDUSTRIALĂ	49
TRANSPORT	51
SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ.....	55
SĂNĂTATEA PUBLICĂ.....	56
POLITICI MACROECONOMICE ȘI MACROFINANCIARE	58
SERVICII FINANCIARE	59
CONTROLUL FINANCIAR ȘI ASPECTELE AFERENTE	61
CIRCULAȚIA CAPITALULUI ȘI A PLĂȚILOR CURENTE	62
ECONOMIA DE PIAȚĂ FUNCȚIONALĂ.....	63

LISTA FIGURILOR

Figura 1. SRSJ: Acțiuni realizate	8
Figura 2. Nivelul de încredere în justiție	8
Figura 3. % cetățenilor pentru care corupția este unul dintre cele mai îngrijorătoare trei lucruri	11
Figura 4. Indicele percepției corupției în Moldova	11
Figura 5. Scorul libertății presei în Moldova	14
Figura 6. Încrederea cetățenilor în mass media	14
Figura 7. Care sunt cele mai importante probleme ce trebuie rezolvate în Republica Moldova? (soluționarea problemei transnistrene)	21
Figura 8. Care sunt lucrurile care vă îngrijorează cel mai mult în prezent? (un război în zonă).....	21
Figura 9. Cât de mulțumit sunteți de ceea ce face conducerea țării în domeniul soluționării conflictului transnistrian? (destul de mulțumit/ foarte mulțumit)	21
Figura 10. Cum apreciați relațiile actuale ale Republicii Moldova cu următoarele state? (bune/ foarte bune)	21
Figura 11. Exporturile către UE, mil. EUR.....	23
Figura 12. Structura exporturilor pe grupe de țări.....	23
Figura 13. Dinamica coeficientului de variație pentru investițiile în active pe termen lung finanțate din Bugetul de Stat	29
Figura 14. Distribuția totală a standardelor moldovene după categorie, 2014	30
Figura 15. Gradul de “internaționalizare” a standardelor naționale la nivel regional, 2014, %.....	30
Figura 16. Exportul total a principalelor produse de origine animală, conform clasificării HS 2007, USD	33
Figura 17. Volumul exporturilor produselor din categoria “animale vii și produse ale regnului animal”, mii dolari	33
Figura 18. Poziția Republicii Moldova în clasamentul internațional cu privire la protecția proprietății intelectuale (PI) potrivit Raportului asupra Competitivității Globale	39
Figura 19. Evoluția volumului de cereri de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală și a titlurilor acordate de AGEPI ...	39
Figura 20. Numărul de intrări a cetățenilor moldoveni din RM în UE înainte și după liberalizarea regimului de vize	41
Figura 21. Transportarea de mărfuri, mii tone	53
Figura 22. Transportul de pasageri, mii pasageri	53

LISTA TABELELOR

Tabelul 1. Poziția Republicii Moldova la capitolul comerț transfrontalier comparativ cu alte țări din Parteneriatul Estic, Rusia și România, potrivit clasamentului „Doing Business”	25
Tabelul 2. Aspecte legate de comerțul transfrontalier referitoare la Republica Moldova, potrivit clasamentului „Doing Business”	25
Tabelul 3. Indicatori de evoluție în domeniul bunăstării populației	27
Tabelul 4. Indicatori de evoluție în domeniul ocupării forței de muncă	35
Tabelul 5. Indicatori de evoluție în domeniul stabilirii societăților	37
Tabelul 6. Cota serviciilor din PIB în % potrivit Raportului asupra Competitivității Globale	43
Tabelul 7. Ușurința achitării taxelor și impozitelor pentru companii în Republica Moldova, potrivit „Business doing”	45
Tabelul 8. Poziția Moldovei în clasamentul „Business doing” cu privire la ușurința achitării taxelor și impozitelor în comparație cu alte țări.....	45
Tabelul 9. Indicatorii de evoluție în domeniul politicii concurențiale	48
Tabelul 10. Indicatori de evoluție în domeniul statisticii	49
Tabelul 11. Indicatori de evoluție în domeniul politicii industriale	50
Tabelul 12. Evoluția stării drumurilor naționale, %.....	53
Tabelul 13. Poziția Moldovei în clasamentul Raportului asupra Competitivității Globale cu privire la nivelul de pregătire tehnologică	55
Tabelul 14. Indicatori de evoluție în domeniul sănătății publice	57
Tabelul 15. Indicatori de evoluție în domeniul politicilor macroeconomice și macrofinanciare	59
Tabelul 16. Indicatori de evoluție în domeniul serviciilor financiare	60
Tabelul 17. Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice.....	61
Tabelul 18. Indicatori de evoluție în domeniul circulației capitalului și a plăților curente	62
Tabelul 19. Indicatori de evoluție în domeniul economiei de piață.....	64

INTRODUCERE

Raportul de Progres prezintă o analiză referitoare la modul în care autoritățile moldovene au atins obiectivele trasate în vederea apropierii politice, economice și instituționale de Uniunea Europeană. Studiul cuprinde monitorizarea perioadei din momentul semnării la 22 februarie 2005 a Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova, document exhaustiv de planificare strategică pentru implementarea prevederilor Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC), până la semnarea în 2014 a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și UE, care cuprinde și crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA). În perioada de referință, 2005-2014, cele mai importante progrese țin de îndeplinirea condițiilor de ordin politic, instituțional și economic pentru semnarea Acordului de Asociere și liberalizarea regimului de vize cu UE. Progrese semnificative au fost înregistrate în domeniul respectării drepturilor omului, asigurarea guvernării electronice, reformarea sectorului tehnologiilor informaționale și a serviciilor sociale. Pe acest fundal pozitiv, s-au făcut remarcate deficiențe importante într-un șir de domenii, în special în combaterea corupției, în sectorul bancar, în implementarea standardelor de calitate ale UE și în sectorul energetic.

Discrepanța dintre drepturile și libertățile omului consacrate prin acte legislative oficiale și practicile cotidiene continuă a fi sesizabilă. Moldova dispune în prezent de un cadru juridic solid pentru promovarea drepturilor omului, însă există lacune semnificative în punerea în aplicare a acestora, iar această situație este determinată de calitatea proastă a sectorului de justiție din țară. Cadrul legal și normativ din sectorul justiției a fost revizuit substanțial și au fost înființate instituții noi. În pofida acestor eforturi, reformarea justiției decurge anevoios, din cauza lipsei unei voințe reale de reformare. Fenomenul corupției a devenit principalul impediment în modernizarea și dezvoltarea țării. Rădăcinile corupției endemice se regăsesc în politizarea totală a instituțiilor de ocrotire a normelor de drept și a celor regulatorii, care în pofida legislației în vigoare și hotărârilor obligatorii ale Curții Constituționale au fost partajate politic între partidele guvernante. În consecință, instituționalizarea luptei împotriva corupției și a verificării integrității înalților demnitari publici nu a avut niciun randament. Dimpotrivă, nivelul corupției a crescut, generând instabilitate politică și nemulțumirea cetățenilor. Problemele de securitate internă și regională au avut în centrul atenției reglementarea transnistreană, care a cunoscut un nou nivel de complexitate prin continuarea internaționalizării formatul de negocieri, cunoscut sub denumirea „5+2”. Au urmat eforturi de eficientizare și unificare a procedurilor vamale pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene și lansarea misiunii europene de asistență - EUBAM. Acordul de Asociere UE-Moldova a contribuit substanțial la modificarea contextul regional, creînd condiții noi ce urmează a fi valorificate în procesul atragerii regiunii transnistrene în procesele prevăzute de DCFTA și soluționarea politică ulterioară a conflictului.

În relațiile comerciale cu alte țări au avut loc progrese importante datorită angajamentelor asumate în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului și aprofundării relațiilor comerciale cu UE. Exporturile în UE au crescut de la 440 milioane euro în 2005 la peste 1,1 miliarde euro în 2014, iar zona comunitară a devenit principala piață de desfacere pentru produsele moldovenești. Pentru a valorifica în continuare capacitatea de export a țării și a beneficia de DCFTA, sunt necesare eforturi suplimentare pentru adoptarea standardelor de calitate ale UE. Chiar dacă inițierea afacerilor în Republica Moldova a devenit mai simplă în ultimii nouă ani datorită implementării ghișeelor unice pentru înregistrarea întreprinderilor și reducerea volumului de documente solicitate, obținerea permiselor, în special a celor pentru construcții, constituie în continuare un mare impediment. Sistemul de protecție socială a fost supus reformelor structurale și instituționale, prin crearea mai multor instituții pentru promovarea serviciilor mai bune și aplicarea corectă a normelor. Însă reforma prelungită a sistemului de pensii și eficiența scăzută a distribuției ajutoarelor sociale rămân a fi probleme critice. În domeniul muncii, acorduri internaționale privind protecția socială a migrantilor au fost semnate cu 14 țări. În țară, angajările neoficiale rămân a fi o problemă importantă, care trebuie să fie soluționată prin îmbunătățirea condițiilor pentru antreprenori și a normelor fiscale. Serviciile financiare rămân a fi slab dezvoltate sub aspectul calității și volumului, cu o infrastructură digitală care nu ajunge la standardele moderne, în special la bursa locală de valori. În plus, problemele recente în sectorul bancar arată că există deficiențe semnificative în gestionarea acestui sector.

REFORMA JUSTIȚIEI

Progrese majore

- În perioada 2005-2014, procesul de reformare a sectorului justiției a cunoscut evoluții importante, fiind depuse eforturi apreciabile întru dezvoltarea: cadrului de politici; cadrului normativ; cadrului instituțional, inclusiv în partea ce ține de proceduri și transparența justiției.
- Cu referire la politici, merită a fi menționate evoluțiile înregistrate în abordarea și tratarea strategică a justiției: trecerea de la documente de politici segmentare (care vizau, inclusiv, unele instituții sau unele aspecte relevante justiției) la un document de politici comun (care vizează întreg sector). Inițial, în perioada anilor 2005-2007, mai multe programe și strategii abordau specific unele probleme ale sectorului justiției. În 2007, prin aprobarea “Strategiei de consolidare a sistemului judecătoresc” și Planului de Acțiuni pentru implementarea acesteia¹, s-a încercat conjugarea eforturilor de reformă într-un cadru unificat. Intențiile de reformă au vizat doar sistemul judecătoresc și nu s-au extins, în aceeași măsură, asupra celorlalte componente ale sectorului justiției (organele de urmărire penală, profesiile juridice conexe, sistemul de executare etc.), acestea fiind tratate în continuare separat.² În 2009, au fost inițiate reforme relevante³, care, în final, s-au regăsit în „Strategia de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2016”⁴ (SRSJ) și, respectiv, în Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia⁵. Reforma organelor Procuraturii a fost abordată, cu întârzieri majore, în anul 2014.⁶
- În partea ce ține de cadrul normativ, au fost depuse eforturi atât în vederea unei revizuirii substanțiale a acestuia, cât și în vederea elaborării și adoptării unor legi integrale noi. Au fost operate modificări și completări la: Legea nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească; Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului; Legea nr. 789 din 16.03.1996 cu privire la Curtea Supremă de Justiție; Legea nr. 947 din 19.07.1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii; Legea nr. 950 din 19.07.1996 cu privire la colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorilor; Legea nr. 353 din 28.10.2004 cu privire la Agentul guvernamental. În perioada 2005-20011, au fost adoptate mai multe acte legislative noi: Codul de executare, nr. 443 din 24.12.2004; Legea nr. 152 din 08.06.2006 privind Institutul Național al Justiției; Legea nr. 333 din 10.11.2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală; Legea nr. 59 din 15.03.2007 privind statutul și organizarea activității grefierilor din instanțele judecătorești; Legea nr. 198 din 26.07.2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat; Legea nr. 371 din 01.12.2006 cu privire la asistența juridică internațională în materie penală; Legea nr. 134 din 14.06.2007 cu privire la mediere; Legea nr. 8 din 14.02.2008 cu privire la probațiune; Legea nr. 87 din 21.04.2011 privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești. Totodată, a fost adoptată Legea nr. 294 din 25.12.2008 cu privire la Procuratură. Ca rezultat al aprobării SRSJ, au fost operate modificări și completări la: legislația procesuală civilă și penală (divizarea fazelor, reducerea termenului reținerii, revizuirea hotărârilor judecătorești); legislația ce ține de modul de organizare și

¹ Documente de politici aprobate prin HP nr. 174 din 19.07.2007.

² Strategia de dezvoltare a sistemului de executare (HG nr. 1393 din 12.12.2007); Concepția Sistemului informațional automatizat „Registrul procedurilor de executare” (HG nr. 1520 din 29.12.2007).

³ Concepția privind finanțarea sistemului judecătoresc (HP nr. 39 din 18.03.2010); Planul de acțiuni pentru realizarea Concepției privind finanțarea sistemului judecătoresc (HG nr. 803 din 07.09.2010).

⁴ Document de politici aprobat prin Legea nr. 231 din 25.11.2011.

⁵ Document de politici aprobat prin HP nr. 6 din 16.02.2012.

⁶ Concepția de reformă a Procuraturii, aprobată prin Legea nr. 122 din 03.07.2014.

funcționare a sistemului judecătoresc (organizarea și administrarea instanțelor, funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), statutul și regimul de imunități al judecătorilor). Totodată, au fost adoptate și legi noi: Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații; Legea nr. 154 din 05.07.2012 privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor; Legea nr. 328 din 23.12.2013 privind salarizarea judecătorilor; Legea nr. 161 din 18.07.2014 cu privire la administratorii autorizați; Legea nr. 178 din 25.07.2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor.

- Ca urmare a evoluțiilor legislative, au fost înființate instituțiile menite să asigure implementarea legilor, inclusiv: Departamentul de administrare judecătorească de pe lângă Ministerul Justiției; Institutul Național al Justiției; Consiliul de Mediere; organele de probațiune; organele de administrare a sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat. Schimbări esențiale a suportat modul de organizare și funcționare a CSM, fiind înființată și Inspekția Judiciară, iar mai târziu – Colegiul pentru selecție, Colegiul de evaluare. CSM a aprobat, în vederea punerii în aplicare a legii, reglementări normative, inclusiv referitoare la repartizarea aleatorie a cauzelor în instanțele judecătorești. Un document important constituie și Codul de etică al judecătorului, aprobat prin hotărârea CSM nr. 366/15 din 29.11.2007. În partea ce ține de organele Procuraturii, au fost constituite Consiliul Superior al Procurorilor (CSP), Colegiul disciplinar și Colegiul de calificare a procurorilor. CSP a aprobat un șir de acte de reglementare. Cu referire la integritate, este de remarcat Codul de etică al procurorului, aprobat prin hotărârea CSP nr. 12-3d-228/11 din 04.10.2011.
- Ca rezultat al unor eforturi considerabile, a sporit nivelul de transparență a justiției, inclusiv prin informatizarea sistemului judiciar, publicarea web a hotărârilor judecătorești, înregistrarea video-audio a ședințelor de judecată. Au fost lansate și dezvoltate pagini web relevante: www.justice.md; www.csj.md; www.csm.md. A fost dezvoltat un portal unic al instanțelor judecătorești. La fel, au fost depuse anumite eforturi în vederea sporirii transparenței Procuraturii (elaborarea și publicarea rapoartelor anuale și tematice, sintezelor periodice; difuzarea periodică a comunicatelor de presă). A fost dezvoltată pagina web www.procuratura.md.

Principalele probleme

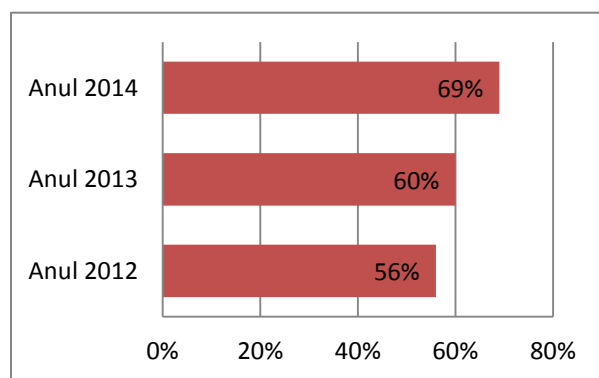
- Cu referire la cadrul de politici, chiar dacă se menține o evoluție în procesul de implementare a SRSJ, document-cheie în domeniu, aceasta nu este una spectaculoasă. Potrivit autorităților⁷, pentru anul 2014, se atestă un grad de realizare a acțiunilor programate și scadente în proporție de 69% în perioada de raportare. Se mențin mai multe restanțe importante legate, inclusiv, de: reforma Institutului Național de Justiție; funcționarea efectivă a poliției judecătorești; inițierea procesului de edificare a Palatului Justiției; optimizarea hărții judecătorești; reforma Procuraturii; modificarea și uniformizarea codurilor de etică ale actorilor din sectorul justiției; consolidarea capacităților organelor responsabile de sancționarea abaterilor disciplinare. Restanțele ar putea fi determinate de o multitudine de factori: lipsa unei voințe reale de reformare; probleme legate de bugetul reformei; calitatea documentului de politici. Unele acțiuni din SRSJ rămân a fi dublate de alte documente de politici. Cu titlu de exemplu, ne referim la acțiunile legate de consolidarea cadrului legal ce ține de declararea veniturilor, proprietății și intereselor personale în serviciul public, acțiuni care se regăsesc și în Strategia Națională Anticorupție pe anii 2011-2015, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 154 din 21.07.2011.

⁷ Raportul anual privind gradul de implementare a Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 (perioada de raportare: ianuarie-decembrie 2014), p. 21.

- Cu referire la cadrul normativ, intervențiile legislative dese, care ar putea fi determinate și de incoerența autorităților în acest exercițiu, afectează stabilitatea, previzibilitatea și eficiența reglementărilor. Cu titlu de exemplu, Legea privind organizarea judecătorească, în perioada 2005-2014, a fost modificată și completată de 10 ori, Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii – de 13 ori; Legea cu privire la Procuratură – de 14 ori; Legea cu privire la statutul judecătorului – de 19 ori. Intervențiile legislative nu totdeauna par a fi convingătoare în partea ce ține de ține de constituționalitate. Cu titlu de exemplu, Curtea Constituțională a fost solicitată să se expună asupra constituționalității Legii cu privire la statutul judecătorului de 3 ori. Procesul de reformare a justiției nu este susținut plenar de Legislativ. Cu titlu de exemplu, unul din cele mai importante acte legislative în domeniu, Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor a fost adoptată prin angajarea răspunderii disciplinare a judecătorilor.
- Cu referire la cadrul instituțional, caracterul politizat al numirilor în unele funcții-cheie (Procurorul general, judecători ai Curții Supreme de Justiție) rămîne a fi o mare provocare. Numirile rămîn, practic, la discreția Legislativului, în final – la discreția partidelor politice. În pofida procedurilor de concurs instituite pentru desemnarea de către Parlament a 3 membri ai CSM și a 3 membri ai CSP, Legislativul nu reușește să convingă publicul că este ghidat de interesul public, exercițiul fiind compromis prin neexplicarea motivelor pentru care s-a dat preferințe unui sau altui candidat. CSM și CSP nu au reușit să se afirme ca veritabile organe de autoadministrare. În procedurile de selecție, evaluare și carieră, precum și în procedurile disciplinare, tratamentul aplicat judecătorilor și procurorilor nu pare a fi totdeauna egal și echidistant. CSP, în comparație cu CSM, neavînd nici statutul, și nici resursele potrivite, se confruntă cu grave probleme legate de vizibilitate și transparență. Evident, toate acestea afectează nivelul de încredere publică în justiție.

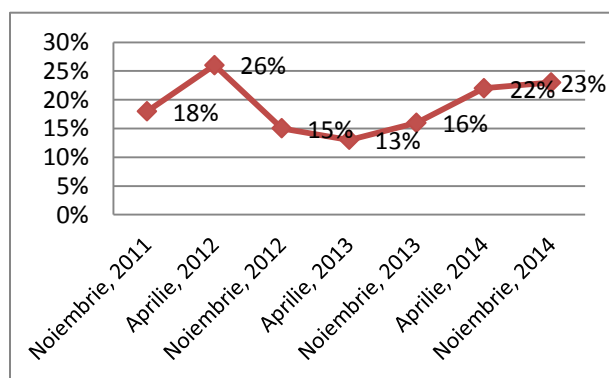
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 1. SRSJ: Acțiuni realizate

Sursa: Ministerul Justiției

Figura 2. Nivelul de încredere în justiție

Sursa: Barometrul Opiniei Publice

Concluzii și recomandări

- Eforturile în vederea implementării SRSJ urmează a fi consolidate astfel încât să se asigure realizarea tuturor acțiunilor programate. Restanțele (în mod special – reforma Procuraturii) urmează a fi tratate prioritar, dar și responsabil.
- În procesul de implementare a acțiunilor ce țin de intervenții legislative, proiectele urmează a fi elaborate, promovate, examinate și adoptate cu respectarea riguroasă a tuturor exigențelor tehnicii legislative, dar și cu respectarea procedurilor care ar asigura o reală transparență a procesului decizional.
- Un imperativ constituie depolitizarea plenară a procesului de numiri în funcțiile-cheie ale sistemului – revizuirea modului de numire a Procurorului general, dar și a judecătorilor Curții Supreme de Justiție, astfel încât decizia finală să aparțină organelor de autoadministrare.
- Autoritățile urmează a fi insistente în procesul de implementare a legilor adoptate, și vor analiza, în procesul de evaluare a politicilor în domeniu, impactul produs al reglementărilor.
- CSM și CSP, care trebuie să se afirme ca organe veritabile de autoadministrare a judecătorilor și procurorilor, trebuie să se ghideze, în exclusivitate, de principiile legalității, independenței și imparțialității.
- În procesul de reformare a organelor Procuraturii, CSP trebuie să obțină un statut similar celui al CSM, astfel oferindu-i importanță, vizibilitate și transparență.

COMBATEREA CORUPȚIEI

Progrese majore

- Prevenirea și combaterea corupției, în perioada anilor 2005-2014, au fost abordate constant în documentele de politici. În anul 2005 a demarat procesul de implementare a Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției și Planului de acțiuni pentru realizarea acesteia⁸, politici axate pe: perfecționarea cadrului legislativ și asigurarea aplicării legislației; prevenirea corupției în instituțiile publice și în procesul politic; intensificarea cooperării instituțiilor publice cu societatea civilă; extinderea colaborării internaționale. Începând cu anul 2009, pornind și de rigorile solicitate documentelor de politici⁹, se afirmă intenția revizuirii politicii anticorupție. În final, în anul 2011, a fost aprobată Strategia națională anticorupție pe anii 2011-2015¹⁰ (SNA), prioritățile de acțiune fiind sistematizate în următoarele componente: cercetare; legislativă; instituțională; educațională și de comunicare publică.
- Cadrul normativ anticorupție a fost dezvoltat, actualmente RM deținând un număr important de acte speciale în domeniu: Legea nr. 16 din 15.02.2008 cu privire la conflictul de interese; Codul de conduită a funcționarului public, adoptat prin Legea nr. 25 din 22.02.2008; Legea nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției; Legea nr. 252 din 25.10.2013 pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție; Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf); Legea nr.

⁸ Documente de politici aprobate prin HP nr. 421 din 16.12.2004.

⁹ Reguliile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici, aprobate prin HG nr. 33 din 11.01.2007

¹⁰ Document de politici aprobat prin HP nr. 154 din 21.07.2011.

271 din 18.12.2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice; Legea nr. 325 din 23.12.2013 privind testarea integrității profesionale; Hotărârea Guvernului nr. 977 din 23.08.2006 privind expertiza coruptibilității proiectelor de acte legislative; Hotărârea Guvernului nr. 906 din 28.07.2008 cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare a riscurilor de corupție în autoritățile și instituțiile publice; Hotărârea Guvernului nr. 134 din 22.02.2013 privind stabilirea valorii admise a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol; Regulamentul-cadru privind avertizorii de integritate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 707 din 09.09.2013. Au fost supuse unor modificări și completări esențiale: Legea nr. 1264 din 19.07.2002 privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere; Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24.10.2008; Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002 (incriminarea Îmbogățirii ilicite (art. 330²), introducerea Confiscării extinse ca măsură de siguranță (articolele 98 alin. (2) lit. (e) și 106¹).

- Cadrul instituțional anticorupție a fost marcat, urmare a adoptării Legii nr. 180 din 19.12.2011 cu privire la Comisia Națională de Integritate (CNI), prin înființarea unei agenții anticorupție specializate în controlul declarațiilor cu privire la venituri/proprietate și interese personale în serviciul public. Totodată, prin modificarea și completarea legii¹¹, au fost extinse competențele Centrului Național Anticorupție (CNA), acestuia fiind atribuite suplimentar: efectuarea expertizei anticorupție a proiectelor de acte legislative și a proiectelor de acte normative ale Guvernului; asigurarea desfășurării evaluării riscurilor de corupție în cadrul autorităților și instituțiilor publice.

Principalele probleme

- Cu referire la cadrul de politici anticorupție, problemă majoră constituie întârzierile cu care se aprobă planurile de acțiuni privind implementarea SNA. Cu titlu de exemplu, Planul de acțiuni pe anii 2014-2015 pentru implementarea Strategiei naționale anticorupție a fost aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 76 din 16.05.2014. Urmare a aprobării tardive a acestui document de politici, mai multe activități au întârziat. Astfel, potrivit autorităților¹², în anul 2014, 59 % din acțiunile planificate au fost realizate cu succes, 12 % constituie restanțe, 29 % fiind în derulare.¹³ În pofida eforturilor anticorupție, corupția continuă să îngrijoreze publicul, neînregistrându-se careva performanțe spectaculoase în clasamentele internaționale specializate.
- O altă problemă constituie calitatea și siguranța cadrului legal anticorupție. Aspectul confuz și lacunar al legislației de profil aferent activității CNI rămîne un impediment în eficiența instituțională a acestei autorități.¹⁴ Totodată, noile instrumente anticorupție nu totdeauna poartă un caracter suficient de clar, previzibil și sigur. Cu titlu de exemplu, ulterior adoptării, au fost declarate neconstituționale mai multe prevederi din Legea privind testarea integrității profesionale.¹⁵

¹¹ Legea nr. 1104 din 06.06.2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție.

¹² http://cna.md/sites/default/files/sna_rapoarte/raportul_de_monitorizare_-_2014.doc, Raport de monitorizare a realizării Planului de acțiuni pe anii 2014-2015 pentru implementarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2015 (anul 2014), p. 4.

¹³ Pentru anul 2014, documentul de politici prevedea executarea a 48 acțiuni cu termen de realizare 2014, a 22 acțiuni cu titlu permanent de realizare.

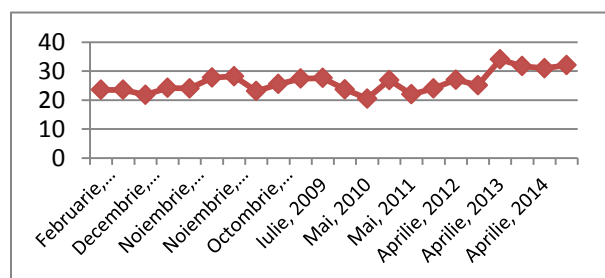
¹⁴ Pentru mai multe detalii a se vedea: <http://www.e-democracy.md/files/cni-2-ani-mariana-kalughin.pdf>, Comisia Națională de Integritate la doi ani de activitate: așteptări și realizări, Mariana Kalughin, Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT), Chișinău, noiembrie 2014.

¹⁵ Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 16.04.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale (Sesizarea nr. 43a/2014).

- În partea ce ține de instituții, principala problemă constituie un înalt grad de dependență politică a agențiilor anticorupție. Aceasta se dovedește atât prin dese reorganizări, nu totdeauna justificate, ale CNA¹⁶, dar și prin întârzierea cu care s-a înființat CNI. Prevederile legale referitoare la numirea membrilor CNI au intrat în vigoare din februarie 2012. În pofida acestora, componența nominală a CNI a fost aprobată multe luni mai târziu.¹⁷ Activitatea de facto a autorității a demarat cu întârzieri esențiale prin numirea președintelui acesteia¹⁸ și prin alocarea bugetului instituțional (începând cu anul 2013, deși finanțarea trebuia să fie asigurată, în condițiile legii, începând cu martie 2012).

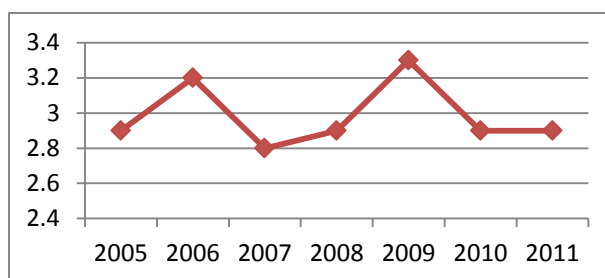
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 3. % cetățenilor pentru care corupția este unul dintre cele mai îngrijorătoare trei lucruri

Sursa: Barometrul Opiniei Publice

Figura 4. Indicele percepției corupției în Moldova

Sursa: Transparency International

Concluzii și recomandări

- Eforturile în vederea implementării SNA urmează a fi consolidate astfel încât să se asigure realizarea tuturor acțiunilor programate. Restanțele urmează a fi tratate prioritar, dar și responsabil. Ne referim, în mod special, la necesitatea fortificării cadrului legal relevant declarării și controlului veniturilor/proprietății, precum și intereselor personale în serviciul public, un imperativ constituind revizuirea fundamentală a statului CNI.¹⁹
- Guvernul și Parlamentul urmează să trateze în cel mai responsabil mod politicile anticorupție, precum și necesitățile instituționale ale agențiilor anticorupție. În procesul de implementare a acțiunilor ce țin de intervenții legislative (inclusiv documente de politici), proiectele urmează a fi elaborate, promovate, examinate și adoptate cu respectarea riguroasă a tuturor exigențelor tehnicii legislative, dar și cu respectarea procedurilor care ar asigura o reală transparență a procesului decizional (eventuala evitare a adoptării proiectelor anticorupție importante prin angajarea răspunderii Guvernului).

¹⁶ Legea nr. 1104 din 06.06.2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție a fost modificată și completată de 19 ori.

¹⁷ HP: nr. 145 din 22.06.2012; nr. 226 din 25.10.2012; nr. 65 din 04.04.2013.

¹⁸ HP nr. 226 din 25.10.2012.

¹⁹ Pentru mai multe detalii a se vedea: <http://www.e-democracy.md/files/cni-2-ani-mariana-kalughin.pdf>, Comisia Națională de Integritate la doi ani de activitate: așteptări și realizări, Mariana Kalughin, Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT), Chișinău, noiembrie 2014.

DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE ALE OMULUI

Progrese majore

- În perioada 2005-2014 Republica Moldova și-a afirmat angajamentul față de promovarea și protecția drepturilor omului, ratificând un șir de convenții de bază ale ONU și protocoale opționale, și adoptând un șir de legi importante. Astfel, a fost abolită pedeapsa cu moartea, au fost introduse standarde și prevederi care să reglementeze drepturile civile și politice, drepturile persoanelor cu dizabilități, drepturile copilului, etc. A fost adoptată Legea privind asigurarea egalității, Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, Legea privind asigurarea egalității de șanse pentru bărbați și femei, precum și Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Respectiv, legislația a fost îmbunătățită astfel încât în prezent este interzisă discriminarea pe bază de rasă, sex, dizabilitate, etnie sau statut social. Cu toate acestea, autoritățile nu au aplicat întotdeauna aceste prevederi în mod eficient.
- A fost completat Codul penal al Republicii Moldova astfel încât să descurajeze crimele legate de tortură, tratament inuman și degradant. Ca urmare, o evoluție pozitivă în perioada de referință o reprezintă reducerea treptată a numărului de plângeri înregistrate privind comiterea actelor de tortură.
- În scopul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane au fost introduse în Codul Penal un șir de modificări care largesc spectrul de infracțiuni care cad sub incidența traficului de ființe umane, înăspresc sancțiunile pentru traficul de ființe umane, introduc sancțiuni pentru utilizarea produselor și/sau serviciilor care constituie rezultatul exploatarei în infracțiunile de trafic de ființe umane sau trafic de copii.
- Legislația Moldovei prevede libertatea de exprimare și libertatea presei, însă aceste drepturi nu au fost întotdeauna respectate. Persoanele fizice pot aduce critici guvernului în public și în privat fără a fi supuse represiviilor. În scopul instituirii unor mecanisme pentru garantarea libertății de exprimare și sancționarea funcționarilor publici pentru intimidarea și cenzura mass mediai, s-au introdus articole noi în Codul penal, care prevăd sancțiuni pentru împiedicarea ilegală intenționată a activității mass-media și intimidarea persoanelor pentru critică și cenzură. Aceste tipuri de infracțiuni au fost incluse în categoria infracțiunilor ușoare.
- După o creștere a gradului de libertate a presei în perioada 2010-2012 în comparație cu anii 2005-2009, acesta a început să descrească în 2014, Moldova plasându-se pe locul 56, în categoria statelor cu „probleme vizibile” în domeniul pluralismului, independenței presei, mediul în care lucrează jurnaliștii și autocenzura, cadrul legislativ, transparența instituțiilor, infrastructura necesară jurnaliștilor.
- A fost adoptată legislația care interzice discriminarea împotriva persoanelor LGBT în sfera angajării în câmpul muncii. Cu toate acestea, în societate este larg răspândită discriminarea bazată pe orientarea sexuală și identitatea de gen.
- Deși au fost înregistrate mai multe realizări sub aspectul egalității de șanse, femeile au continuat să fie subreprezentate în organele autorităților publice de diferite niveluri, discriminate la angajare în câmpul muncii și sub aspectul retribuirii. De asemenea, violența în familie, inclusiv cea asupra femeilor, a continuat să fie un fenomen răspândit.

- Numărul copiilor aflați în îngrijire rezidențială a scăzut cu peste 50% în perioada 2005-2014, ca urmare a reformării sistemului de îngrijire rezidențială, promovarea dezinstituționalizării copiilor și educația incluzivă. Mai puține progrese au fost înregistrate în dezinstituționalizarea copiilor cu dizabilități.
- A fost inițiată și aplicată tranziția de la îngrijirea instituțională a diferitor categorii vulnerabile de cetățeni, la îngrijirea în cadrul familiilor și a comunității. În acest sens a fost instituit un serviciu social la nivel local pentru adulții cu dizabilități și pensionarii care se află în imposibilitatea de a locui cu familia biologică ori de sine stătător, în scopul prevenirii instituționalizării acestora.

Principalele probleme

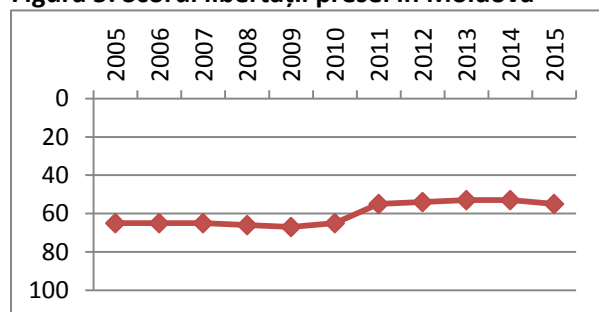
Discrepanța dintre drepturile și libertățile omului consacrate prin acte legislative oficiale și practicile cotidiene continuă a fi sesizabilă și este consemnată într-un șir de rapoarte naționale și internaționale, lucru relevant și de menținerea Republicii Moldova sub monitorizarea Consiliului Europei. Chiar dacă s-au depus eforturi în adecvarea cadrului legislativ la standardele internaționale, acesta nu este întotdeauna urmat de crearea unor mecanisme eficiente de protecție a drepturilor omului, iar fortificarea mecanismelor existente nu este percepută drept o prioritate.

- Corupția la nivel înalt subminează credibilitatea și eficiența organelor de protecție a drepturilor omului, aceasta fiind o problemă majoră în asigurarea respectării statului de drept.
- Principalul document de politici cu referire la drepturile omului, Planul Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului, continuă a fi implementat cu întârziere în condițiile unei finanțări insuficiente.
- Acuzațiile de tortură și maltratarea persoanelor aflate în detenție rămâne a fi un subiect de îngrijorare. Guvernul a făcut progrese limitate în tragerea la răspundere a funcționarilor implicați în abuzurile comise de forțele de ordine publică în timpul represiunii demonstrațiilor post-electorale din 2009.
- În această perioadă, Republica Moldova a fost atacată la CtEDO de peste 10 mii ori. Raportat la populația țării, în 2013, Moldova se afla pe locul 4 din cele 47 de țări semnatare ale Convenției Europene pentru Drepturile Omului. Creșterea atât de mare a numărului de cereri depuse poate fi explicată, în principal, prin neîncrederea în sistemul judecătoresc din Republica Moldova. În total, în această perioadă, Moldova a fost condamnată în cca 280 cazuri, Guvernul Republicii Moldova fiind obligat să plătească în total peste 14 milioane Euro. De cele mai multe ori Moldova a fost condamnată pentru încălcarea drepturilor la un proces echitabil, la protecția proprietății, la libertate și securitate, pentru tratament inuman, și investigații neprofesioniste.
- Condițiile din majoritatea închisorilor rămân a fi dure, chiar dacă anumite acțiuni au fost implementate în vederea îmbunătățirii instituțiilor de detenție preventivă și a câtorva instituții penitenciare.
- Reformarea instituției Avocatului parlamentar întârzie. Procesul de modificare a legislației naționale în vederea fortificării instituției Avocatului parlamentar și consolidării capacității Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova urma să se finalizeze în 2011, dar nici la finele anului 2014 acest obiectiv nu a fost realizat.
- Problema transparenței proprietății în mass media și limitării concentrării proprietății mass media a rămas nesoluționată. În perioada 2005-2014, au fost înregistrate mai multe cazuri de îngrădire a libertății presei, de intimidare a reprezentanților unor mijloace de informare în masă.

- Alegerile parlamentare din noiembrie 2014 au indicat asupra existenței deficiențelor în asigurarea dreptului universal la vot, în condițiile în care a fost anulată înregistrarea în competiția electorală a unui candidat electoral cu câteva zile înainte de alegeri. Acest caz indică și asupra aplicării selective a justiției.
- La finele anului 2014 legislativul nu a reușit să adopte în lectură finală proiectul de lege cu privire la introducerea unei cote de reprezentare minimă atât pentru femei, cât și pentru bărbați pentru a asigura promovarea participării active a femeilor la luarea deciziilor în structurile de reprezentare publică. Astfel, femeile continuă să rămână sub-reprezentate în Parlament (21 femei din 101 deputați), chiar dacă peste 30% dintre candidații de pe listele electorale ale partidelor concurente în cursa electorală din 2014 erau femei.

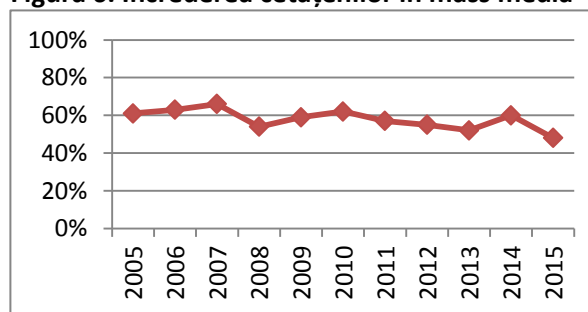
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 5. Scorul libertății presei în Moldova

Sursa: Freedom House

Figura 6. Încrederea cetățenilor în mass media

Sursa: Barometrul Opiniei Publice

Concluzii și recomandări

- Moldova a continuat să avanseze în armonizarea cadrului legislativ național în domeniul drepturilor omului cu cel al UE. Astfel, Republica Moldova dispune de un cadru juridic solid pentru promovarea drepturilor omului, dar există lacune semnificative în punerea în aplicare a acestora.
- Procesul de îmbunătățire a cadrului legislativ privind protecția drepturilor omului rămâne a fi unul impulsionat din exterior. Drept consecință a acestui fapt, adoptarea cadrului legislativ nu este întotdeauna urmat de crearea unor mecanisme eficiente de protecție a drepturilor omului, în timp ce fortificarea mecanismelor existente nu este percepută drept o prioritate. Această abordare cu jumătăți de măsură nu permite protecția eficientă a drepturilor omului. Totodată, realizarea problematică a drepturilor omului este determinată și de problemele legate de calitatea actului de justiție din Republica Moldova.
- Autoritățile moldovene deși au acordat reclamanților despăgubirile stabilite de CEDO, au tergiversat luarea unor acțiuni de ordin general, legislativ-normativ, fapt care explică condamnările repetate ale Moldovei pentru aceleași capete de acuzație: aplicarea torturii, încălcarea libertății de expresie,
- Există o lipsă generală de date dezagregate în domeniul drepturilor omului, care combinate cu eforturi sporadice de monitorizare nu ne permite evaluarea impactului politicilor statului asupra domeniului drepturilor omului. Recomandăm ministerelor responsabile și Cancelariei de Stat să asigure transparența în procesul de implementare a planurilor de acțiuni adoptate în domeniul drepturilor omului prin includerea reprezentanților societății civile în consiliile de monitorizare/implementare a acestora.

- Reiterăm importanța implementării unor strategii multi-sectoriale și necesitatea instituirii unor mecanisme care să asigure coordonarea și responsabilizarea instituțiilor abilitate cu promovarea și asigurarea respectării drepturilor omului.

SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

I. Fazele conflictului transnistrean și dependența acestora de contextul regional

Conflictul transnistrean (conflictul din raioanele de Est ale Republicii Moldova) a trecut în ultimii 25 de ani prin **cîteva faze**. Aceste faze se caracterizează prin contextul politic regional:

- **faza preliminară**, de separare a Transnistriei de Moldova, a avut loc în **contextul destrămării URSS (1989-1991)**.
- **faza „fierbinte”**, caracterizată prin ciocniri violente între forțele de ordine ale Republicii Moldova și forțele paramilitare din Transnistria, susținute de unitățile forțelor armate ale Armatei a 14-a a Rusiei, s-a desfășurat în perioada 1991-1992, în **contextul declarării independenței Republicii Moldova** și aderarea acesteia la instituțiile internaționale – CSCE (OSCE) și ONU.
- **faza „înghețării”** conflictului transnistrean, a început imediat după semnarea la 21 iulie 1992 a Convenției cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova²⁰, semnată de președintele Republicii Moldova și cel al Federației Ruse. **Faza de „îngheț”** a conflictului transnistrean poate fi împărțită în **trei etape** contextuale.

a) **Prima etapă** a fazei de „îngheț” a durat din 1992 pînă în 2005. La această etapă situația din regiunea transnistreană a fost dominată de prezența Federației Ruse în regiune, cu ajutorul militar, economic, financiar și diplomatic al căreia **Transnistria a reușit să-și constituie toate instituțiile unui stat de facto**, dar nerecunoscut oficial de comunitatea internațională. În perioada respectivă întreprinderile industriale ale Transnistriei au fost privatizate de companii din Federația Rusă. În același timp, autoritățile moldovene au acceptat semnarea la 8 mai 1997 a *Memorandumului privind principiile normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria*²¹, supranumit și „Memorandumul Primakov”. În noiembrie 2003 Federația Rusă a pregătit un plan pentru *federalizarea* Republicii Moldova, numit „Memorandumul Kozak”²², care urmărea divizarea centrului de adoptare a deciziilor în trei centre – Chișinău, Tiraspol, Comrat, ultimele două cu atașamente profunde pro-Rusia. În ajunul semnării documentului respectiv autoritățile moldovene au renunțat să-l semneze, fapt ce a deteriorat dramatic relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și Federația Rusă;

b) **A doua etapă** a fazei de „îngheț” a început odată semnarea la 22 februarie 2005 a Planului de Acțiuni UE-Moldova (PAUEM)²³ pentru accelerarea implementării Acordului de Parteneriat și Cooperare, principalul document juridic dintre UE și Republica Moldova. La acel moment, a avut loc o **schimbare esențială a contextului regional**, legată de lărgirea UE și **lansarea în 2004 a Politicii**

²⁰ http://ro.wikisource.org/wiki/Conven%C8%9Bie_cu_privire_la_principiile_reglement%C4%83rii_pa%C8%99nice_a_conflictului_armat_din_zona_nistrean%C4%83_a_Republicii_Moldova

²¹ <http://www.olvia.idknet.com/memorandum.htm>

²² <http://www.regnum.ru/news/458547.html>

²³ <http://infoeuropa.md/files/planul-de-actiuni-ue-moldova.pdf>

Europene de Vecinătate (PEV). Pentru conflictul transnistrean a început **faza internaționalizării** eforturilor de reglementare;

c) **A treia etapă** a fazei de „îngheț” a problemei transnistrene a început odată cu semnarea în 2014 a Acordului de Asociere (AA) dintre Republica Moldova și UE, precum și declanșarea *crizei ucrainene*. Schimbarea de context se referă la „**enclavizarea**” regiunii transnistrene, care se regăsește înconjurată de un spațiu de liber schimb (DCFTA) – cel al Republicii Moldova și al Ucrainei, la care se adaugă schimbarea drastică a atitudinii Ucrainei față de enclava transnistreană.

- **faza “dezghețării”** conflictului transnistrean ține de domeniul viitorului, ea va începe, probabil, atunci când Transnistria va accepta să devină parte a DCFTA, semnat de Republica Moldova cu UE. Ulterior, ar putea începe și procesul de reglementare a conflictului, care **va necesita un nou context** de refacere a arhitecturii securității regionale, cu participarea Federației Ruse, UE și SUA, precum și revizuirea unui șir de documente și abordări. Acest proces va fi, probabil, de durată lungă.

II. Impactul Strategiei PEV asupra reglementării transnistrene

Începînd cu 2005, în cadrul PEV, a avut loc o amplă activitate de **internaționalizare a reglementării transnistrene**, care a cuprins un șir de măsuri de implicare a partenerilor internaționali ai Republicii Moldova, interesați de stabilizarea situației din regiune, a instituțiilor și comunității internaționale de experți:

- la 16 martie 2005, Consiliul Uniunii Europene și-a desemnat Reprezentant Special al Uniunii Europene (RSUE) în Republica Moldova, mandatul căruia se referea, în mod special, la contribuția UE în soluționarea pașnică a conflictului transnistrean. Evenimentul are semnificația **implicării oficiale a UE în reglementarea transnistreană**.
- la 22 aprilie 2005 a fost dat publicității Planul Președinției Ucrainei privind reglementarea transnistreană prin intermediul democratizării regiunii. Evenimentul a avut semnificația schimbării esențiale a politicii Ucrainei în cadrul PEV, față de reglementarea transnistreană, după schimbarea puterii la Kiev ca urmare a “revoluției oranj”.
- la 27-28 septembrie 2005, UE și SUA au fost invitate să participe la procesul de negocieri în problema transnistreană în calitate de observatori, fiind instituit, de fapt, noul format asimetric al negocierilor, denumit **formatul “5+2”**.
- la 7 octombrie 2005 a fost semnat Memorandumul de Înțelegere dintre UE, Ucraina și Moldova privind Misiunea de asistență la frontieră, pe segmentul transnistrean al hotarului moldo-ucrainean. La 30 noiembrie 2005, și-a început activitatea misiunea **EUBAM** (European Union Border Assistance Mission), ca dovadă a implicării UE în soluționarea situațiilor de criză și a conjugării eficiente a politicii externe, de securitate (PESC) și asistență tehnică. EUBAM a fost lansată drept răspuns la scrisoarea comună din partea Președintelui Moldovei și cel al Ucrainei, din 2 iunie 2005, în care se solicita sprijinul UE pentru consolidarea capacității de gestionare a frontierei și instituirea unui „control vamal internațional” la hotarul moldo-ucrainean.
- la 30 decembrie 2005 șefii guvernelor Republicii Moldova și Ucrainei au adoptat Declarația Comună cu privire la **unificarea procedurilor vamale aplicate la frontiera moldo-ucraineană** pe segmentul transnistrean. Potrivit documentului doar mărfurile însoțite de documentele vamale oficiale ale Republicii Moldova puteau trece frontiera moldo-ucraineană, ceea ce a făcut necesară înregistrarea agenților economici transnistreni la organele de resort ale Republicii Moldova. Autoritățile moldovene au introdus proceduri simplificate de înregistrare provizorie a agenților economici

transnistreni la Camera Înregistrării de Stat a RM și de rambursare acestora a taxelor vamale. Misiunea a contribuit la legitimarea activităților comerciale ale agenților economici transnistreni.

- la 19 iulie 2006 a fost dat publicității studiului „*Dezghețarea unui conflict înghețat: Aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova*”²⁴, efectuat de experți de la The Association of the Bar of the City of New York (ABCNY), care au ajuns la următoarele concluzii – a) Transnistria nu are dreptul la autodeterminare externă. Secesiunea fără acceptul autorităților constituționale ale Republicii Moldova nu este admisă de dreptul internațional; b) regimul transnistrean poate fi tratat ca unul *de facto*, care are anumite drepturi și obligații. Administrarea de către acest regim a proprietății publice din Transnistria în baza aceluiași drept internațional trebuie tratată ca pe una din partea unui *regim de ocupație*, care poate doar folosi proprietatea în folosul populației, dar nu poate dispune de ea, înstrăinînd-o. Studiul reprezintă cel mai valoros document de analiză complexă a conflictului transnistrean prin prisma dreptului internațional.
- la 17 mai 2010, la Kiev, președintele Ucrainei și cel al Rusiei au semnat trei declarații: cu privire la securitatea europeană; cu privire la securitatea în regiunea Mării Negre; și cu privire la reglementarea transnistreană. Astfel, reglementarea transnistreană a fost abordată după principiul *matrioșkă*, în contextul regional (bazinul Mării Negre) și european. Potrivit declarației cu privire la reglementarea transnistreană, Rusia și Ucraina, în calitatea lor de state garante și mediatore în procesul de soluționare a problemei transnistrene pledează pentru: soluționarea definitivă a problemei transnistrene exclusiv pe cale politică pașnică; crearea unui spațiu juridic, economic și de securitate unic; respectarea suveranității, integrității teritoriale și a neutralității constituționale a Republicii Moldova; asigurarea unor garanții pentru statutul special al Transnistriei. Declarațiile de la Kiev au reprezentat **expresia noilor abordări ale Rusiei privind securitatea regională**.
- la 7 iunie 2010, în cadrul întâlnirii de la Merseburg a cancelarului german, Angela Merkel, cu președintele rus, Dmitri Medvedev, s-a discutat despre problema transnistreană pe o eventuală agendă a Comitetului Rusia-UE pentru politică externă și securitate la nivelul miniștrilor de externe. În acest sens, a fost dată publicității o declarație comună, în care se specifică: "Comitetul ar putea servi drept forum pentru schimbul de opinii pe marginea problemelor curente referitoare la politica și securitatea internațională, elaborarea principiilor de bază pentru desfășurarea operațiunilor comune civile și militare ale Rusiei și UE privind depășirea crizelor, schimbul de opinii și recomandări în probleme concrete de colaborare, în cadrul formatelor internaționale corespunzătoare". Declarația de la Merseburg a reprezentat încercarea Germaniei de a lua în considerație **noua abordare a problemelor securității europene de către Rusia, prin prisma experienței comune de a soluționa problema transnistreană**.
- la 17-18 aprilie 2012, după 6 ani de întrerupere a negocierilor, în cadrul consultărilor de la Viena în format "5+2", sub auspiciile OSCE, s-a ajuns la înțelegerea privind: a) agrearea textului documentului care să constituie baza organizatorică a funcționării formatului de negocieri „5+2”, stabilind principiile generale pe care se vor baza negocierile oficiale; b) concretizarea aspectelor privind elaborarea agendei rundelor de negocieri, periodicitatea reuniunilor, rolul grupurilor de lucru, măsurile de consolidare a încrederii, modalitatea formalizării rezultatelor negocierilor; c) convenirea **asupra negocierilor pe paliere diferențiate, după modelul OSCE**, – social (libertatea circulației, învățămînt, sănătate), economic (proceduri vamale, bancare) și reglementarea politică.
- la 27 iunie 2014 UE a semnat cu Republica Moldova Acordul de Asociere cu UE, care în articolul 8 prevede expres că: „Părțile își reiterează **angajamentul de a găsi o soluție durabilă la problema transnistreană**, respectînd pe deplin suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova,

²⁴ <http://www.nycbar.org/pdf/report/NYCity%20BarTransnistriaReport.pdf>

precum și de a facilita în comun reabilitarea postconflict. În așteptarea unei soluționări și fără a aduce atingere formatului de negociere stabilit, problema transnistreană va constitui unul dintre principalele subiecte de pe agenda dialogului politic și a cooperării dintre părți, precum și în dialogul și cooperarea cu alți actori internaționali interesați”²⁵.

Eforturile autorităților moldovene, pe plan intern, au inclus adoptarea unui șir de documente pentru a corespunde efortului internațional în procesul de reglementare internațională:

- la 22 iulie 2005 a fost adoptată Legea nr. 173 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic²⁶ special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria), prin care au fost fixați parametrii de bază ai reglementării transnistrene în cadrul constituțional existent al Republicii Moldova cu oferirea unei autonomii largi pentru regiunea transnistreană. Legea a avut menirea mai degrabă să mențină starea de „îngheț” a conflictului pînă la o eventuală schimbare a contextului regional în favoarea Republicii Moldova. Adoptarea legii respective semnifică de fapt trecerea la faza a doua de „îngheț” a conflictului transnistrean. Legea prevedea că modificarea acesteia se poate face doar cu o majoritate calificată de 3/5 pentru a se asigura că atitudinea opoziției parlamentare va fi luată în considerație la eventualul „dezgheț” al conflictului.
- la 3 august 2006 Guvernul Republicii Moldova a adoptat Hotărîrea nr.891 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru utilizarea, în procesul de reintegrare a țării, a concluziilor expuse în Raportul "Dezghețarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova", elaborat de către Asociația Avocaților din or. New York. Potrivit planului de acțiuni, principalele instituții internaționale – ONU, OSCE, Consiliul Europei, etc., precum și principalele capitale și centre de adoptarea a deciziilor urmau să fie familiarizate cu concluziile studiului.
- în octombrie 2007, Președinția Republicii Moldova a lansat un plan în vederea reglementării transnistrene, propunînd ca: a) atribuirea mediatorilor și observatorilor formatului “5+2” sarcina de găsire a soluției pentru statutul Transnistriei; b) preocuparea autorităților Republicii Moldova și Transnistriei de promovarea măsurilor de restabilire a încrederii între cetățenii de pe ambele maluri ale Nistrului, prin soluționarea de comun acord a problemelor de ordin umanitar, economic și infrastructural; c) demilitarizarea teritoriului Republicii Moldova, inclusiv Transnistria, prin casarea armamentului greu; d) constituirea unei armate unice, antrenată în exercitarea misiunilor pacificatoare la cererea organizațiilor internaționale abilitate în acest sens; d) susținerea financiară de către mediatorii și observatorii procesului de negocieri a procesului de demilitarizare și reformare a armatei.
- în perioada 2005-2013, mai exact în 2005²⁷ (Guvernul Tarlev), 2008²⁸ (Guvernul Greceanîi I), 2009²⁹ (Guvernul Greceanîi II), 2009³⁰ (Guvernul Filat I), 2010³¹ (Guvernul Filat II), 2013³² (Guvernul Leancă) cele 6 programe de guvernare adoptate după semnarea Planului de Acțiuni Moldova-UE au conținut prevederi exprese referitoare la prioritățile în vederea reglementării transnistrene. Republica Moldova nu a avut vreo strategie explicită de reglementare a problemei transnistrene, dar pornind de la potențialul său limitat pe toate palierele a avut abordări relativ coerente pe dimensiunea externă și internă. O sinteză a prevederilor menționate s-a regăsit în textul *Strategiei securității*

²⁵ <http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=gXkOTU94I6Q%3d&tabid=203&language=ro-RO>

²⁶ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313004&lang=1>

²⁷ <http://www.e-democracy.md/files/parties/program-activitate-guvern-moldova-2005-2009-ro.pdf>, pagina 4

²⁸ <http://www.e-democracy.md/files/parties/program-activitate-guvern-moldova-2008-2009-ro.pdf>, pagina 10

²⁹ <http://www.e-democracy.md/files/parties/program-activitate-guvern-moldova-2009-ro.pdf>, pagina 7

³⁰ <http://www.e-democracy.md/files/parties/program-activitate-guvern-moldova-2009-2013-ro.pdf>, pagina 21

³¹ <http://www.e-democracy.md/files/parties/program-activitate-guvern-moldova-2011-2014-ro.pdf>, pagina 56

³² <http://www.e-democracy.md/files/parties/program-activitate-guvern-moldova-2013-2014-ro.pdf>, pagina 42

naționale a Republicii Moldova³³, adoptată la 15.07.2011. Prevederile în cauză au fost reiterate de către factorii de decizie ai Republicii Moldova la nivelul forurilor internaționale – ONU, OSCE, Consiliul Europei, după cum urmează:

- a) obiectivul principal al procesului de reglementare politică a conflictului transnistrean constă în identificarea unei soluții cuprinzătoare, viabile și definitive, prin elaborarea și atribuirea unui statut juridic special regiunii transnistrene ca parte integrantă a Republicii Moldova, în cadrul constituțional existent;
 - b) soluționarea problemei transnistrene trebuie să fie atinsă exclusiv prin mijloace pașnice în procesul de negocieri în formatul „5+2”;
 - c) soluția politică a conflictului se va face în contextul realizării scopului strategic de integrare europeană a țării, asigurând atractivitatea politică, economică și socială a statului și a obiectivului de reintegrare;
 - d) concentrarea eforturilor asupra gestionării măsurilor de consolidare a încrederii, avînd în vedere eliminarea suspiciunilor; și asupra procesului de negocieri vizînd reglementarea politică a conflictului;
 - e) transformarea actualei operațiuni de pacificare într-o misiune multinațională civilă cu mandat internațional va contribui la atingerea reglementării politice, creînd mecanismele necesare de consolidare a încrederii și a securității;
 - f) obținerea sprijinului partenerilor externi pentru politicile de reintegrare promovate de stat, cît și pentru asigurarea unor abordări comune între actorii internaționali – OSCE, ONU, Consiliul Europei, Rusia, Ucraina, UE și statele membre ale acesteia, precum și SUA;
 - g) securizarea segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, inclusiv prin cooperare cu Misiunea EUBAM;
 - h) retragerea din Republica Moldova a prezenței militare străine este imperativă și urmează să fie efectuată în virtutea faptului că nu are temei legal.
- la 10 iulie 2014, după ratificarea Acordului de Asociere UE – Republica Moldova, Parlamentul a adoptat Hotărîrea nr.123 pentru aprobarea *Declarației cu privire la procesele de reintegrare teritorială a țării în contextul parcursului european al Republicii Moldova*³⁴. Potrivit declarației: reintegrarea teritorială reprezintă o prioritate națională; crearea Zonei de Comerț Liber Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) reprezintă un pas major în asigurarea libertății circulației bunurilor și serviciilor între Republica Moldova și UE, iar liberalizarea regimului de vize deja asigură libera circulație a cetățenilor Republicii Moldova de pe ambele maluri ale Nistrului în UE; vor continua eforturile menite să asigure accesul egal al locuitorilor și comunității de afaceri de pe ambele maluri ale Nistrului la noile oportunități care se deschid odată cu ratificarea AA și crearea zonei de liber schimb între Republica Moldova și UE; partenerii de dialog din Transnistria vor fi informați cu privire la eforturile întreprinse la nivel executiv și legislativ în vederea pregătirii către implementarea prevederilor DCFTA; decizia UE de a prelungi aplicarea Preferințelor Comerciale Autonome pentru agenții economici din regiunea transnistreană pînă la finele anului 2015 oferă timpul necesar pentru identificarea unor soluții.

³³ <http://lex.justice.md/md/340510/>

³⁴ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=353969>

III. Efectele adverse ale abordării reglementării transnistrene în cadrul PEV

Internaționalizarea reglementării transnistrene în cadrul PEV, implicarea mai activă a Ucrainei, UE și SUA au avut pe lângă efecte pozitive și efecte negative:

- la 3 martie 2006 administrația transnistreană a anunțat ieșirea din formatul de negocieri „5+2”, calificînd măsurile întreprinse în 2005 de către Republica Moldova în cadrul PEV drept unilaterale, îndreptate spre blocarea activității economice externe a regiunii. În consecință, timp de 6 ani, pînă în 2012 au avut loc doar consultări în formatul „5+2”, scopul cărora a fost menținerea unui anumit nivel de încredere între părțile conflictului;
- la 17 septembrie 2006 administrația transnistreană a organizat un referendum în cadrul căruia cetățenii din regiune și-ar fi exprimat opțiunea în favoarea „cursului spre independență a Republicii Moldovenești Nistrene cu ulterioară liberă alipire a Transnistriei la Federația Rusă”;
- pe parcursul anului 2006 Federația Rusă a introdus embargouri împotriva mărfurilor de origine vegetală și animalieră din Republica Moldova. Scopul embargourilor a fost descurajarea Republicii Moldova de a întreprinde măsuri în vederea adaptării eforturilor de reglementare a conflictului transnistrean la noul consens, dar și pentru refuzul semnării în noiembrie 2003 a „Memorandumul Kozak” de federalizare a Republicii Moldova;
- la 16 aprilie 2014, după anexarea Crimeii, administrația transnistreană s-a adresat către autoritățile Federației Ruse, în calitate de garant și mediator în procesul de reglementare transnistreană, cu un apel de a recunoaște independența Transnistriei. Federația Rusă nu a recunoscut independența Transnistriei, aceasta devenind totuși mai independentă de suportul financiar anual al Rusiei de aproximativ \$1,1 miliarde³⁵, care a fost diminuat drastic din cauza cheltuielilor necesare pentru Crimeea și Donbass;
- în perioada 2005-2014, în pofida aplicării măsurilor de încredere, a eforturilor de reglementare transnistreană, întreprinse în cadrul PEV, au avut loc constant provocări împotriva: libertății de circulație a cetățenilor și pacificatorilor moldoveni în Zona de Securitate; școlilor cu predare în limba română din regiunea transnistreană, aflate sub jurisdicția Republicii Moldova; fermierilor moldoveni ale căror terenuri agricole se află în stînga Nistrului.

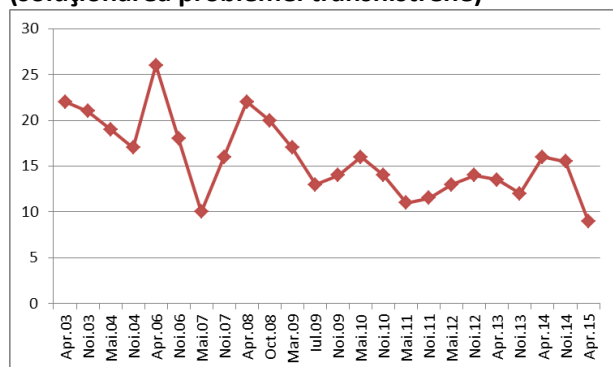
IV. Percepțiile cetățenilor privind eforturile și contextul reglementării transnistrene

Sondajele de opinie, în special cele desfășurate în cadrul Barometrului de Opinie Publică (BOP)³⁶, sub auspiciile Institutului de Politici Publice (IPP) au atestat un interes scăzut și în continuare descreștere al cetățenilor Republicii Moldova față de reglementarea transnistreană. Cu toate acestea, se observă o corelație foarte strînsă între eforturile întreprinse pe plan intern și internațional în vederea reglementării transnistrene și interesul cetățenilor pentru acestea. Este de remarcat că îngrijorarea cetățenilor pentru un eventual război în regiune este legată de problema crizelor separatiste din Republica Moldova și Ucraina: proiectul de federalizare a Republicii Moldova în 2002-2003; anexarea Crimeii, războiul din Donbass și adresarea administrației transnistrene către autoritățile Rusiei de a recunoaște independența regiunii și incorporarea acesteia în componența Rusiei în 2014. În aceeași ordine de idei, se observă o corelație strînsă între atitudinea cetățenilor față de evenimentele menționate și percepția relațiilor cu Rusia, Ucraina, România, SUA și UE.

³⁵ <http://www.dniester.ru/node/10571>

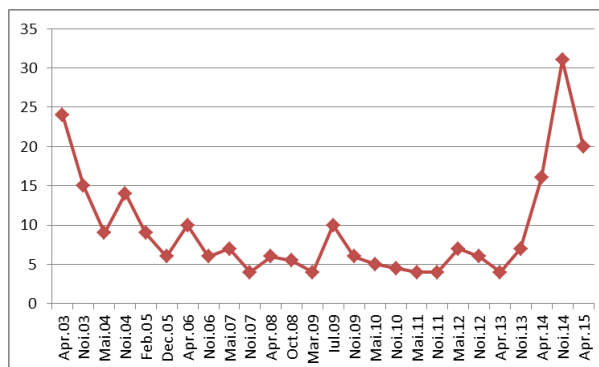
³⁶ <http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156>

Figura 7. Care sunt cele mai importante probleme ce trebuie rezolvate în Republica Moldova? (soluționarea problemei transnistrene)

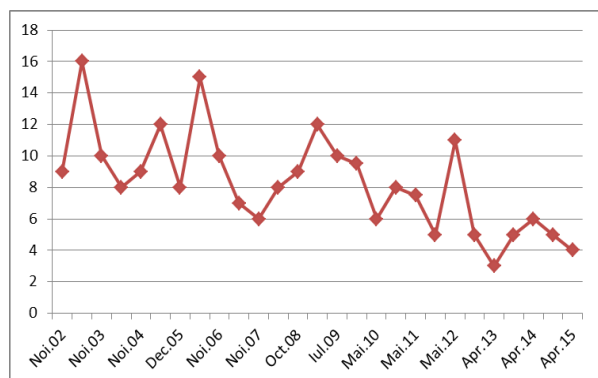
Sursa: Barometrul Opiniei Publice

Figura 8. Care sunt lucrurile care vă îngrijorează cel mai mult în prezent? (un război în zonă)

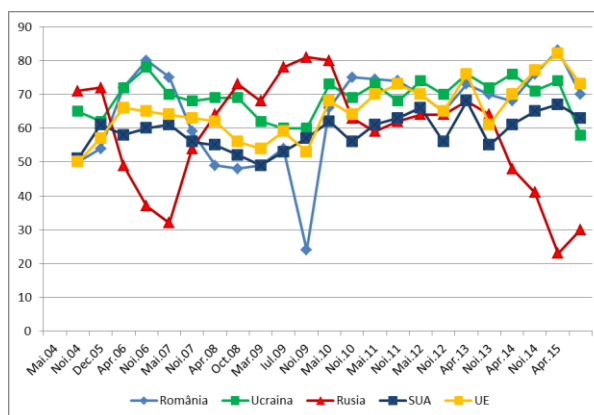
Sursa: Barometrul Opiniei Publice

Figura 9. Cît de mulțumit sunteți de ceea ce face conducerea țării în domeniul soluționării conflictului transnistrean? (destul de mulțumit/ foarte mulțumit)

Sursa: Barometrul Opiniei Publice

Figura 10. Cum apreciați relațiile actuale ale Republicii Moldova cu următoarele state? (bune/ foarte bune)

Sursa: Barometrul Opiniei Publice

V. Concluzii

- Eforturile îndreptate spre reglementarea transnistreană în perioada 2005-2014 s-au aflat într-o dependență puternică de conjunctura politică și contextul regional.
- Lansarea PEV în 2004, urmată de extinderea internaționalizării eforturilor de reglementare, implicarea misiunii EUBAM au oferit primele pîrghii reale Republicii Moldova de influență prin intermediul reglementării vamale a activității comerciale a regiunii transnistrene.
- Criza ucraineană provocată de anexarea Crimeii de către Federația Rusă a diminuat și mai mult potențialul de supraviețuire și separare a Transnistriei de Republica Moldova prin restricționarea dramatică a traficului de cetățeni, comercial și militar al Transnistriei dinspre și către Federația Rusă, provocînd în 2014 o criză social-economică acută în regiune.

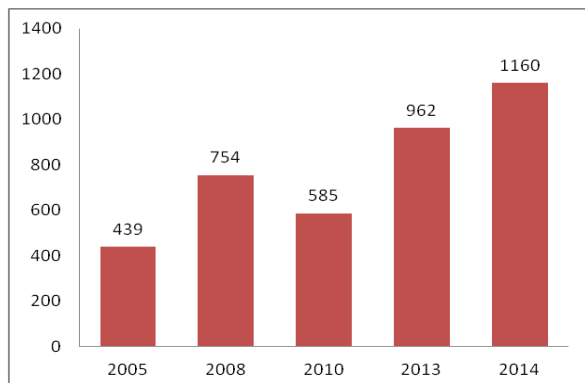
- Republica Moldova nu dispune de resurse proprii pentru inițiative constructive în vederea redresării și ameliorării situației din regiunea transnistreană, în afara celor oferite de partenerii din formatul „5+2”. De aceea, reglementarea transnistreană în noul context regional, creat de semnarea Acordului de Asociere și DCFTA, urmează să se producă strict conform documentelor și abordărilor menționate mai sus.

RELAȚII COMERCIALE

Progrese majore

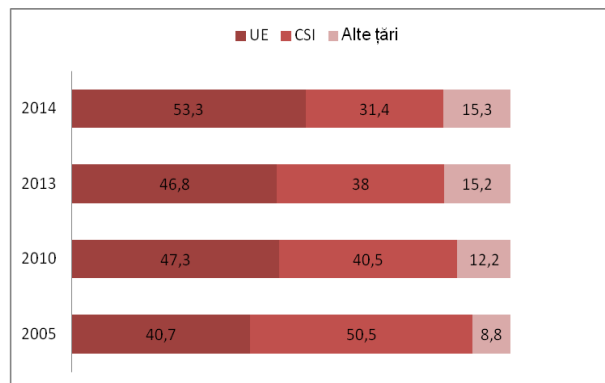
- Evoluțiile majore înregistrate în domeniul relațiilor comerciale în perioada 2005-2014 țin de liberalizarea treptată a comerțului cu UE, care a evoluat de la Sistemul Generalizat de Preferințe (GSP) la GSP plus, Preferințele Comerciale Autonome (ATP) și a avansat până la instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) cu UE.
- În perioada analizată, Republica Moldova a îndeplinit în totalitate cerințele privind asigurarea controlului eficient al originii mărfurilor și a perfectat cadrul instituțional în acest sens, prin punerea în aplicare a sistemelor informaționale „SICOM” și „SPECIMEN”. Acestea sunt integrate în sistemul informațional „ACYCUDA World” și transferă competențele pentru eliberarea certificatelor de circulație EUR.1 și CT-1 de la Camera de Comerț și Industrie către Serviciul Vamal (SV).
- Au fost adoptate o serie de măsuri pentru a îndeplini obligațiunile față de Organizația Mondială a Comerțului (OMC). Totodată, a fost aprobată Nomenclatura combinată a mărfurilor și Regulamentul privind administrarea contingentelor tarifare la importul/exportul mărfurilor în/din Republica Moldova. Schimbări importante au fost obținute pentru facilitarea, simplificarea și urgentarea procedurilor vamale: introducerea declarațiilor electronice pentru activitatea de import și export, dezvoltarea conceptului de Agent Economic Autorizat (AEO). În altă ordine de idei, Moldova a depus cererea pentru aderarea la Convenția regională cu privire la regulile de origine preferențiale pan-euro-mediteraneene.
- Progresul major în domeniul relațiilor comerciale reprezintă semnarea Acordului de Asociere cu UE (iunie 2014), care prevede instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv (ZLSAC), ratificat de către Republica Moldova și implementat provizoriu începând cu 1 septembrie 2014. În acest sens, partea moldovenească a demarat procesul de reducere și/sau eliminare a tarifelor la import pentru unele produse din UE, totodată, continuând să aproximeze legislația națională cu acquis-ul comunitar.
- A fost semnat Acordul de Liber Schimb cu Turcia, care creează oportunități în vederea diversificării exporturilor moldovenești.
- Regimurile preferențiale de comerț cu UE (GSP, GSP+, ATP și ZLSAC), au contribuit la majorarea exporturilor pe piața comunitară. În rezultat, cota exporturilor către UE din totalul exporturilor a crescut de la 40,7% în 2005 până la 53,3%, fapt determinat la fel de diminuarea livrărilor în țările CSI, în particular din cauza embargourilor comerciale rusești și mai recent din cauza crizei din Ucraina.

Figura 11. Exporturile către UE, mil. EUR

Sursa: Comisia Europeană
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 12. Structura exporturilor pe grupe de țări

Sursa: BNS

Principalele probleme

- Menținerea barierelor non-tarifare pe piața comunitară pentru produsele de origine animală;
- Capacitățile reduse ale exportatorilor locali de a valorifica în totalitate contingentele tarifare stabilite de UE în cadrul ATP;
- Absența unor mecanisme eficiente de promovare a produselor moldovenești pe piața comunitară;
- Majoritatea standardelor de calitate rămân nearmonizate cu cele europene.

Concluzii și recomandări

Schimbările instituționale și legislative legate de îndeplinirea angajamentelor în cadrul OMC, interconectarea cu sistemele informaționale în domeniul comerțului, aprofundarea liberalizării comerțului cu UE, au contribuit la extinderea, diversificarea și modernizarea comerțului extern în perioada 2005-2014. Pentru a valorifica, dar și a consolida, capacitățile de export ale țării se recomandă următoarele măsuri:

- Atragerea asistenței financiare și tehnice europene disponibile cu scopul racordării produselor de origine animală la cerințele sanitare și fitosanitare ale UE, ceea ce va permite exportarea lor pe piața europeană. De asemenea, implementarea standardelor de siguranță europene va contribui la sporirea calității și competitivității produselor de origine animală pe alte piețe externe de desfacere, dar și pe piața locală.
- Desfășurarea unor activități pentru familiarizarea producătorilor moldoveni cu cerințele pieței europene (regulamente tehnice, proceduri de export, instrumente de informare europene de facilitare), precum și pentru formarea unor abilități de management în domeniul promovării produselor autohtone (marketing, PR) pe piețele externe de desfacere.
- Negocierea (în format trilateral Chișinău-Tiraspol-UE) și definirea unui mecanism privind implementarea aspectelor ZLSAC în regiunea transnistreană, ținând cont de trei aspecte esențiale: i) armonizarea infrastructurii calității, ii) racordarea cu cerințele regulilor de origine, iii) transparența ajutorului de stat.

- Adoptarea unei strategii eficiente pentru MIEPO, cu accentul pe consolidarea capacităților sale instituționale. Totodată, strategia trebuie să includă măsuri practice pentru capacitatea exporturilor moldovenești, care să complementeze activitățile de promovare tradițională a produselor autohtone.

SERVICIUL VAMAL

Progrese majore

- Definirea noțiunii de „mărfuri contrafăcute” în Codul vamal și stabilirea măsurilor pentru contracararea fluxurilor de mărfuri contrafăcute și opere pirat. În acest sens, în sistemul de indicatori de performanță a Serviciului Vamal (SV) a fost introdus indicatorul „cazuri de reținere a mărfurilor suspecte a fi contrafăcute/opere-pirat”. Totodată, în 2007, a fost ratificată Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale.
- Ajustarea statisticii comerțului extern la standardele europene și internaționale. Astfel, a fost revizuit Nomenclatorul mărfurilor al Republicii Moldova în conformitate cu Sistemul Armonizat de codificare și descriere a mărfurilor, iar în 2014 a fost aprobată legea privind Nomenclatura combinată a mărfurilor. Lansarea sistemului online de date Tariful Vamal Integrat (TARIM), unde poate fi consultată informația cu privire la măsurile tarifare și netarifare aplicate față de mărfurile importate sau exportate.
- Extinderea competențelor SV prin transferul la această instituție a atribuțiilor privind eliberarea certificatelor de origine de la Camera de Comerț și Industrie, dar și a unor funcții care țineau anterior de serviciile specializate ale Ministerului Transporturilor, Ministerului Mediului, autorităților fitosanitare și sanitar-veterinare. Totodată, în contextul regimului ATP, autoritatea vamală și-a extins activitatea asupra agenților economici transnistreni care exportă în UE.
- Implementarea sistemului ASYCUDA World, dotarea SV cu echipament special modern necesar pentru depistarea fraudelor vamale (inclusiv cu asistența Misiunii europene EUBAM), dotarea posturilor vamale cu tehnică pentru monitorizarea video, simplificarea procedurilor de vămuire și aprobarea Codului de conduită a colaboratorului vamal.
- Crearea bazei de date online cu informația despre contingentele tarifare în comerțul cu UE.
- Modernizarea procedurilor vamale prin aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de vămuire electronică a mărfurilor la export (E-customs), care simplifică procedurile vamale, reduce timpul și costurile aferente, totodată, minimizând riscurile de corupție. Adoptarea unui cadru normativ ce permite facilitarea procedurilor vamale prin acordarea statutului de Agent Economic Autorizat (AEO).

Indicatori de evoluție în domeniu

- Exportul realizat exclusiv prin vămuirea electronică a ajuns la 43% (la 1 ianuarie 2015).
- Până în prezent, circa 70 de entități au dobândit statutul de Agent Economic Autorizat (AEO).

Tabelul 1. Poziția Republicii Moldova la capitolul comerț transfrontalier comparativ cu alte țări din Parteneriatul Estic, Rusia și România, potrivit clasamentului „Doing Business”

	2008 (178 țări)	2010 (183 țări)	2014 (189 țări)	2015 (189 țări)
Moldova	122	140	150	152
Ucraina	120	139	148	154
Georgia	64	30	43	33
Armenia	118	102	117	110
Belarus	137	129	149	145
Rusia	155	162	157	155
România	38	46	76	65

Sursa: Banca Mondială

Tabelul 2. Aspecte legate de comerțul transfrontalier referitoare la Republica Moldova, potrivit clasamentului „Doing Business”

	2008	2010	2014	2015
Numărul de documente pentru export	6	6	7	9
Timpul pentru export (zile)	32	32	32	23
Costul pentru export (US \$ per container)	1,425	1,815	1,545	1,510
Numărul de documente pentru import	7	7	8	11
Timpul pentru import (zile)	35	35	35	27
Costul pentru import (US \$ per container)	1,545	1,945	1,870	1,870

Sursa: Banca Mondială

Principalele probleme

- Prevalează aplicarea controlului vamal fizic, condiționat de utilizarea inefficientă a instrumentelor de analiză a riscurilor, fapt ce generează riscuri de corupție.
- Se atestă o serie de probleme legate de transparența în activitatea SV ce țin de nepublicarea datelor cu privire la performanța în combaterea contrabandei, activitatea Centrului de Informare (Call Center), eficiența Consiliilor Consultative de pe lângă SV în soluționarea problemelor agenților economici, cazurile de corupție cu implicarea colaboratorilor vamali etc.

Concluzii și recomandări

Măsurile întreprinse în perioada 2005-2014 au contribuit în mod vizibil la modernizarea serviciului vamal, prin eficientizarea, simplificarea și digitizarea operațiunilor vamale, în conformitate cu standardele internaționale și cele europene. Cu toate acestea, eforturi considerabile trebuie concentrate pentru a soluționa o serie de problemele care afectează negativ activitatea SV, dar și produce obstacole în calea comerțului extern:

- Facilitarea comerțului extern prin proceduri vamale eficiente: (i) promovarea activă a procedurilor de vămuire electronică cu renunțarea definitivă la procedurile vamale efectuate în baza suportului pe hârtie; (ii) implementarea „ghișeului unic” la eliberarea tuturor actelor permissive; (iii) simplificarea continuă a procedurilor de control vamal și extinderea numărului de AEO.
- Combaterea eficientă a corupției în cadrul SV: (i) eliminarea surselor care generează situații de corupție (eliminarea prevederilor evazive privind modul de determinare a valorii în vamă din legislația în vigoare, cu referință la Legea privind tariful vamal); (ii) dotarea tehnică a punctelor

vamale (supravegherea video la toate punctele vamale); (iii) diminuarea contactului fizic în procesul controalelor vamale (vămuirea electronică pentru toate regimurile vamale, controlul vamal în baza analizei riscurilor); (iv) stimularea agenților economici să raporteze cazurile de abuzuri din partea SV (prin facilitarea acordării statutului de AEO); (v) îmbunătățirea capacităților de raportare și comunicare a SV (publicarea informației despre combaterea contrabandei, cazurile de abuzuri din partea SV, gradul de soluționare a problemelor identificate de Consiliile Consultative); (vi) îmbunătățirea calității personalului și introducerea unor indicatori de performanță și de stimulare (bonusuri) pentru contribuirea la combaterea corupției în activitatea SV.

CREȘTEREA BUNĂSTĂRII POPULAȚIEI

Progrese majore

- Sistemul de protecție socială a fost reformat din punct de vedere structural și instituțional. Mai exact, au fost create un șir de instituții noi, printre care și Inspekția Socială, cu scopul de a facilita aplicarea corectă a legislației din domeniu, precum și de a asigura un nivel mai înalt de servicii.
- Instituirea mecanismului „Suportul financiar de stat”, care are scopul de a fortifica gradul de protecție socială a persoanelor cu pensii sub nivelul minim de existență. Conform acestui mecanism, pensionarii din această categorii primesc un suport financiar adițional la pensii, care se indexează periodic.
- În anul 2008 a fost lansat un nou program de transferuri sociale în formă monetară intitulat „Ajutor social”. Acest program, împreună cu unele modificări legislative au dus la implementarea unui nou mecanism de acordare a prestațiilor sociale, bazat pe testarea veniturilor reale și evaluarea necesităților solicitanților. Astfel, a crescut eficiența de alocare a asistenței sociale, datorită perfecționării criteriilor de eligibilitate pentru a primi astfel de asistență și a direcționării mai eficiente a surselor financiare spre păturile cele mai nevoiașe ale populației.
- În cadrul proiectului „Servicii de Sănătate și Asistență Socială” a fost creat Sistemul Informațional Automatizat de evidență a solicitanților și beneficiarilor de asistență socială. Acest sistem informațional va consolida capacitățile de gestionare a sistemului de asistență socială la nivel național, oferind un spectru larg de informații pentru instituțiile relevante.
- A fost instituit Sistemul național de acreditare a prestatorilor de servicii sociale și Consiliul Național de Acreditare în acest domeniu. Acreditarea prestatorilor de servicii sociale va permite creșterea calității acestor servicii, datorită sporirii răspunderii lor pentru respectarea standardelor de calitate.
- A fost perfecționat cadrul legal privind protecția și monitorizarea copiilor în situații de risc și a copiilor rămași fără ocrotire părintească. De asemenea, a fost diversificat și spectrul de servicii destinate familiilor cu copii și copiilor în situații de risc, printre care se numără și crearea Serviciului de asistență telefonică gratuită pentru copii.

Principalele probleme

- Actualul sistem de pensionare din Republica Moldova nu asigură un nivel minim de existență pentru majoritatea pensionarilor. Astfel, pensia medie pentru limita de vîrstă, deși a crescut în ultimii ani, a fost constant sub minimul de existență pentru pensionari, în 2014 acoperind doar 83% din acest nivel.

- Asistența socială acordată familiilor cu copii, deși se ajustează periodic, rămîne sub minimul de existență pentru copii. Astfel, către sfîrșitul anului 2013, indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor acopereau doar 75,5% din minimul de existență pentru copii în vîrstă de 0-17 ani, în cazul persoanelor asigurate și doar 49,1% pentru cele neasigurate.
- Deși gradul de sărăcie s-a redus semnificativ în ultimii ani, acest proces depinde extrem de mult de creșterea remiterilor de peste hotare. Acest model de reducere a sărăciei nu este durabil și este vulnerabil la șocurile externe (ex: înrăutățirea situației economice în Federația Rusă, unde lucrează aproximativ 2/3 din emigranții moldoveni).
- În pofida reformării continue a sistemului de asistență socială, încă persistă disfuncționalități majore care influențează negativ calitatea serviciilor prestate. Astfel, managementul ineficient și imperfecțiunea cadrului normativ au dus la creșterea în 2014 a iregularităților depistate de Inspekția Socială cu 6,2 p.p. față de 2013 (13,4% din cazurile supuse procedurilor și tehnicilor de inspekție).

Tabelul 3. Indicatori de evoluție în domeniul bunăstării populației

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Raportul dintre pensia medie și minimul de existență pentru pensionari (%)	57,2	60	57,1	78,3	70,6	69	75,8	79,1	83
Raportul dintre indemnizațiile pentru copii și minimul de existență pentru copii. Persoane asigurate (%)	54,8	58,5	65,7	49,6	61,6	62,1	69,1	75,5	
Ponderea populației sub pragul național absolut al sărăciei (%)	30,2	25,8	26,4	26,3	21,9	17,5	16,6	12,7	

Sursa: BNS

Concluzii și recomandări

- Pentru mărirea gradului de asigurare a pensionarilor și durabilității sistemului de pensionare, sunt necesare un spectru larg de restructurări și reforme. Astfel, pentru reformarea sistemului actual de pensionare sunt necesare un set de măsuri parametrice, cum sunt egalarea vîrstei de pensionare între bărbați și femei, modificarea formulei de calcul a pensiilor actuale și modificarea cuantumului contribuțiilor de asigurări sociale plătite de angajat și angajator. De asemenea, pe termen mediu este important de a dezvolta și pilonul 2 de pensii, care este bazat pe principiul cumulativ al contribuțiilor sociale.
- Pentru reducerea nivelului de iregularități și majorarea serviciilor sociale prestate este necesar de fortificat în continuare capacitățile instituționale a Inspekției Sociale. De asemenea, este important de amplificat capacitățile instituțiilor teritoriale a asistenței sociale, care la momentul actual nu îndeplinesc mai mult de 50% din recomandările Inspekției.
- Politica susținerii copiilor și familiilor cu copii trebuie să devină una prioritară atît din perspectiva social-economică, cît și demografică. Astfel, este primordial de ajustat indemnizațiile pentru

copii pînă la minimul de existență, precum și de implementat un șir de măsuri nefiscale precum sunt lărgirea spectrului de medicamente și servicii medicale gratuite pentru copii sub 18 ani.

DEZVOLTAREA RURALĂ ȘI REGIONALĂ

Progrese majore

- Elaborarea cadrului normativ și instituțional privind dezvoltarea regională. Astfel, în 2006 a fost aprobată Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, care stă la bază dezvoltării cadrului de politici ulterioare în domeniul respectiv. De asemenea, au fost înființate Agențiile de dezvoltare regională Sud, Nord, Centru, Chișinău, UTA Găgăuzia și Transnistria. Alte elemente cheie a cadrului instituțional sunt Consiliile regionale și național de Coordonare a Dezvoltării Regionale, care gestionează utilizarea alocațiilor din Fondul Național de Dezvoltare Regională.
- Aprobarea amendamentelor la Legea privind finanțele publice locale, care au intrat în vigoare în mod provizoriu în 2014 și în mod plenar în 2015. Acestea au conferit o mai mare autonomie fiscală autorităților publice locale de nivelul 1, prin instituirea unui mecanism de transferuri către APL în baza veniturilor, conform unor formule care exclud factorul discreționar și cel politic. În plus, transferurile sunt alocate din bugetul de stat direct către APL de nivelul 1 și APL de nivelul 2. Drept rezultat, APL vor putea să stabilească în mod individual prioritățile de dezvoltare la nivel local, fără careva ingerințe din partea autorităților de nivel superior.
- Principalele acțiuni cu impact socio-economic regional au fost orientate preponderent către dezvoltare infrastructurii de bază. Astfel, au fost amplificate lucrările de construcție a drumurilor, infrastructurii de alimentare cu apă și construcție a locuințelor sociale în mai multe regiuni ale Republicii Moldova.
- Au fost lansate mai multe proiecte de asistență tehnică cu surse de finanțare de la partenerii de dezvoltare externi. Un domeniu prioritar pentru aceste proiecte este consolidarea capacităților instituționale a autorităților administrației publice locale în aplicarea instrumentelor de dezvoltare socio-economică regională.
- Alt domeniu important privind politica de dezvoltare regională a fost dezvoltarea bazei statistice în plan regional. Statistica regională este dezvoltată în cadrul proiectului de asistență tehnică „Îmbunătățirea disponibilității și fiabilității statisticii regionale pentru factorii de decizie din Republica Moldova”, finanțat de Guvernul României.

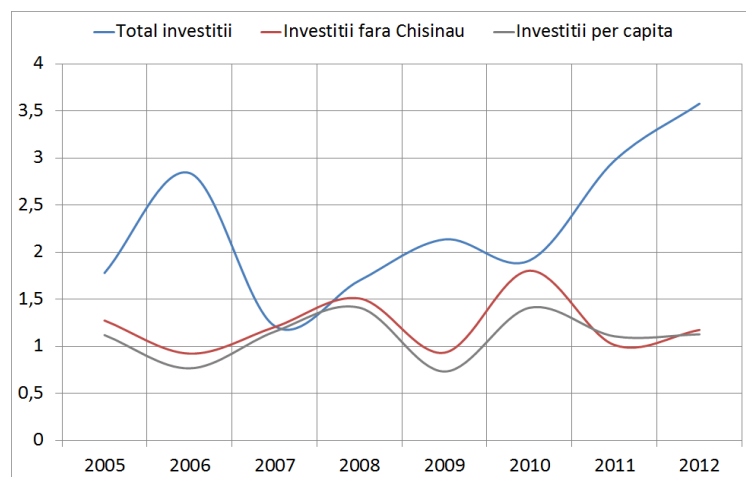
Principalele probleme

- Economia Republicii Moldova este extrem de dezechilibrată în profil regional. Astfel, circa jumătate din PIB-ul țării se produce în municipiul Chișinău. Totodată, statul nu a utilizat la maxim investițiile publice pentru a diminua discrepanțele regionale. Dimpotrivă, investițiile din bugetul de stat au fost distribuite în ultimul timp tot mai neuniform în plan geografic, contribuind la menținerea decalajelor regionale (vezi Figura 1).
- Amplificarea lucrărilor de infrastructură depinde în mare măsură de cadrul instituțional de elaborare, gestionare și implementare a acestor proiecte, care rămîne încă slab dezvoltat. Acest fapt se referă în special la autoritățile publice locale și devine un punct critic în procesul de descentralizare și regionalizare a atribuțiilor din domeniile respective.

- Creșterea volumului de investiții în infrastructură nu a corelat cu îmbunătățirea calității și eficienței cheltuielilor. Deci, pentru a asigura efectul multiplicativ din construcția infrastructurii de bază este necesar de asigurat controlul strict al componentelor menționate din partea organelor de resort.
- În pofida unor progrese înregistrate în ultimii ani, domeniul statisticii regionale rămîne a fi subdezvoltat. Această situație inhibă procesul de analiză complexă a proceselor socio-economice la nivel regional și are un impact negativ asupra calității politicilor de dezvoltare regională.

Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 13. Dinamica coeficientului de variație pentru investițiile în active pe termen lung finanțate din Bugetul de Stat

Sursa: I.Morcotîlo, „Dezvoltarea regională și două realități paralele”, Expert-Grup

Concluzii și recomandări

- Pentru a diminua discrepanțele regionale este important de consolidat capacitățile instituționale ale APL, precum și celor de autofinanțare. În acest aspect este important, pe lângă implementarea prevederilor Legii privind finanțele publice locale, de stimulat APL de a contracta împrumuturi pentru cheltuieli de capital, în special prin emiterea bondurilor de infrastructură.
- Alt domeniu critic pentru politica regională este desăvîrșirea în continuare a statisticii, care să corespundă celor mai înalte standarde internaționale.

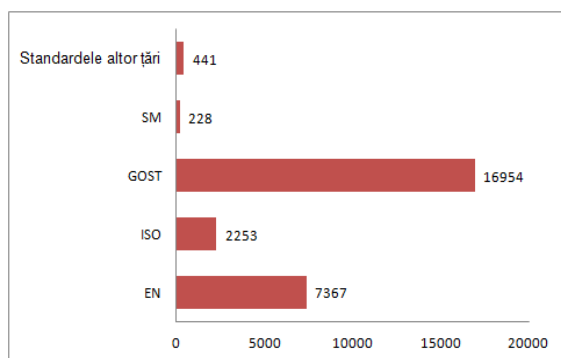
STANDARDELE, REGLEMENTĂRILE TEHNICE ȘI PROCEDURILE DE EVALUARE A CONFORMITĂȚII (DOMENII ARMONIZATE)

Progrese majore

- Aprobarea Concepției infrastructurii calității în Republica Moldova, ajustarea Legii cu privire la standardizare, adoptarea Strategiei Naționale pentru protecția consumatorilor.
- Adoptarea Strategiei Sectoriale de cheltuieli în domeniul infrastructurii calității și protecției consumatorilor pentru perioada 2013-2015, care prevede acțiunile și costurile necesare pentru reformarea sistemului de infrastructură a calității în 5 sectoare: sistemul național de standardizare, metrologie, acreditare, protecția consumatorilor și securitatea industrială.
- Instituirea Agenției Naționale de Acreditare (MOLDAC), dar și ajustarea cadrului instituțional în domeniul standardizării și metrologiei în corespundere cu legislația europeană prin crearea Institutului Național de Standardizare (INS) și a Institutului Național de Metrologie (INM).
- Aderarea INS la Comitetul European de Standardizare în Electrotehnică (CENELEC) și la Institutul European de Standardizare în Telecomunicații (ETSI), ceea ce facilitează preluarea standardelor europene.

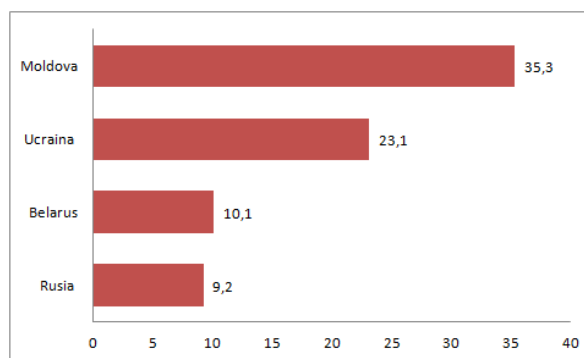
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 14. Distribuția totală a standardelor moldovene după categorie, 2014

Sursa: INS

Figura 15. Gradul de "internaționalizare"³⁷ a standardelor naționale la nivel regional, 2014, %

Sursa: INS

Principalele probleme

- Sistemul național de acreditare nu a reușit să se alinieze la cerințele necesare pentru aderarea la Acordul de Recunoaștere Multilaterală a Cooperării Europene pentru Acreditare (EA MLA).

³⁷ Adoptarea standardelor europene și celor internaționale în calitate de standarde naționale caracterizează procesul de "internaționalizare" a standardelor.

- Insuficiența mijloacelor financiare, dar și umane, necesare pentru funcționarea eficientă a sistemului calității (echiparea necorespunzătoare a laboratoarelor, constrângeri la implementarea standardelor europene pentru agenții economici etc.).
- Preluarea lentă a standardelor europene în contextul existenței unui număr mare de standarde conflictuale, care sunt dominate de standardele interstatale (GOST-uri) care constituie circa 60% (16.954) din totalitatea standardelor naționale.³⁸
- În sectorul agroalimentar, la transpunerea unor acte europene (regulamente, directive), care au un caracter obligatoriu, apar situații de colizie cu standardele GOST, deocamdată neanulate, care prevăd cerințe tehnice față de diverse produse alimentare (de exemplu, lapte condensat, magiun, carne de pui etc.).³⁹

Concluzii și recomandări

Demararea procesului de ajustare a infrastructurii calității la cerințele europene a adus primele rezultate, precum revizuirea cadrului legal și reorganizarea instituțiilor din domeniu (standardizare, metrologie și acreditare). Cu toate acestea, sunt necesare eforturi sporite pentru:

- Atragerea asistenței financiare și tehnice externe pentru modernizarea organismelor de evaluare și testare (laboratoare) conform cerințelor europene, dar și în vederea consolidării instituționale a pilonilor infrastructurii calității (INS, INM și MOLDAC).
- Promovarea standardelor europene prin aplicarea unor stimulente de ordin fiscal în rîndul întreprinderile care le aplică, precum și facilitarea accesului IMM-urilor la asistența financiară a UE relevantă (ENPARD, COSME) pentru implementarea standardelor europene.

ELIMINAREA RESTRICȚIILOR ȘI OPTIMIZAREA ADMINISTRĂRII (DOMENIILE NEARMONIZATE)

Progrese majore

- Organizarea periodică a consultărilor cu părțile implicate pe marginea diverselor proiecte de legi în cadrul Grupului de lucru pentru reglementarea activității de întreprinzător, instituit prin Hotărîrea Guvernului (HG) nr. 1429 din 16.12.2008.
- Instituirea în 2012 a centrelor de notificare și informare ale OMC, în cadrul ministerelor și altor autorități administrative centrale, aflate sub coordonarea Ministerului Economiei.
- Elaborarea Studiului privind măsurile netarifare aplicate în comerț de către Republica Moldova, unde au fost identificate principalele bariere în calea comerțului Moldovei cu mărfuri și servicii.

³⁸ Denis Cenușa, Expert-Grup, Notă analitică: Oportunitățile standardelor europene și soarta GOST-urilor, Septembrie 2014, <http://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1017-na-standard-europene>

³⁹ Denis Cenușa, Expert-Grup, "Adoptarea standardelor europene și situația din sectorul agro-alimentar: provocări și oportunități", Septembrie 2014, p.17, <http://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1010-adaptarea-standardelor-europene>

Indicatori de evoluție în domeniu

Deși, începînd cu 2009, Grupul de lucru pentru reglementarea activității de întreprinzător a fost convocat cu periodicitate, informația oficială privind numărul ședințelor totale, dar nici numărul întreprinderilor care au participat la ședințe, nu este disponibilă.

Principalele probleme

- Majoritatea proiectelor de decizii elaborate de executiv au fost în afara proceselor consultative, companiile fiind înștiințate post-factum. Totodată, majoritatea consultărilor au avut un caracter formal, iar companiile mici practic au fost absente de la acest proces.
- Activitatea centrelor de informare și consultare, precum și comunicarea între acestea a fost una anemică și de o vizibilitate redusă.

Concluzii și recomandări

Deși autoritățile au întreprins unele măsuri pentru a elimina restricțiile și a optimiza circulația bunurilor, sunt recomandate acțiuni pentru maximizarea rezultatelor:

- Revizuirea cadrului normativ privind Grupul de lucru pentru reglementarea activității de întreprinzător prin introducerea unor indicatori de performanță, ce ar permite evaluarea impactului activității platformei de consultare, nivelul și calitatea participării membrilor acestui grup, precum și gradul de relaționare cu societatea civilă. De asemenea, trebuie să fie asigurat accesul la acești indicatori pentru reprezentanții mediului de afaceri, dar și a societății civile.
- Fortificarea capacităților instituționale din cadrul ministerelor de resort și altor instituții ale administrației publice centrale privind comunicarea cu OMC, dar și în contextul ZLSAC, asigurînd sporirea vizibilității centrelor de notificare și informare ale OMC.

ASPECTE SANITARE ȘI FITOSANITARE

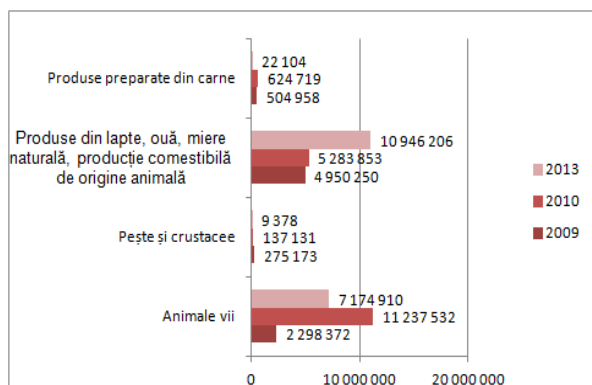
Progrese majore

- Adoptarea Legii privind activitatea sanitară veterinară care prevede constituirea Agenției Sanitare Veterinare și de Siguranță Produselor de origine animalieră (2008). Transferarea serviciilor fitosanitare și veterinare la frontieră (2011), precum și adoptarea Legii cu privire la stabilirea principiilor și cerințelor generale ale legislației privind siguranța alimentelor, dar și a Strategiei siguranței alimentelor pentru anii 2011-2015.
- Adoptarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor (ANSA) în calitate de instituție responsabilă de implementarea politicii statului în domeniul de reglementare și control pentru siguranța alimentelor și în domeniul sanitar-veterinar, zootehnic, al protecției plantelor și carantinei fitosanitare, controlului semincer, calității produselor primare, produselor alimentare și a hranei pentru animale.
- Lansarea Sistemului de Identificare și Trasabilitate a Animalelor (SITA) în 2007 și migrarea acestuia pe platforma electronică MCloud, fapt ce a permis eficientizarea sistemului, o flexibilitate sporită și reduceri de costuri pentru întreținerea echipamentului.

- Aprobarea Regulamentului privind crearea și funcționarea ghișeului unic pentru eliberarea certificatului fitosanitar pentru export/reexport (2014), prin care numărul de acte obligatorii necesare pentru obținerea certificatului fitosanitar pentru export a fost redus până la 3 acte (din 7 acte obligatorii anterior). De asemenea, Regulamentul prevede reducerea numărului de vizite la oficiile teritoriale ale ANSA (de la 5 la 2 vizite), eliminarea obligativității prezentării actului privind efectuarea controlului fitosanitar și a certificatului de expertiză de carantină a plantelor și produselor de origine vegetală. De asemenea, factura fiscală și contractul de vânzare-cumpărare (export) urmează să fie prezentate doar o singură dată la orice subdiviziune ANSA.
- Lansarea sistemului e-ANSA care prevede eficientizarea supravegherii activităților de import-export în contextul asigurării cerințelor sanitare și fitosanitare. Demararea procedurilor de evaluare de către DG Santé (DG SANCO) a sistemului de control de stat în domeniul reglementării producției de origine animală (producția de ouă de consum).
- Intensificarea colaborării cu Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite (FAO), care și-a deschis reprezentanță în Moldova.

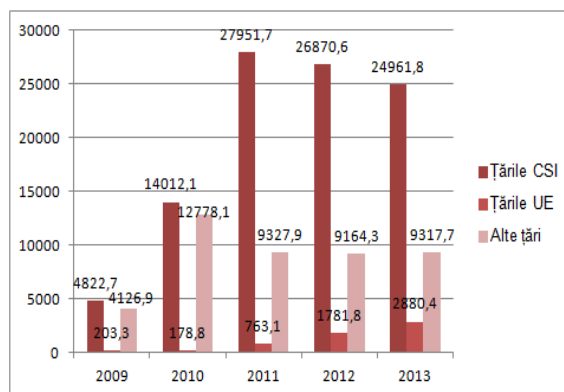
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 16. Exportul total a principalelor produse de origine animală, conform clasificării HS 2007, USD

Sursa: UN Comtrade

Figura 17. Volumul exporturilor produselor din categoria "animale vii și produse ale regnului animal", mii dolari

Sursa: BNS

Principalele probleme

- Insuficiența mijloacelor financiare pentru menținerea și dotarea corespunzătoare a sistemului de laboratoare în sectoarele sanitar și fitosanitar.
- Capacități reduse și ineficiente în domeniul asigurării controlului eficient a siguranței produselor de origine animală și a produselor de origine vegetală.
- Conformarea anevoioasă la cerințele sanitare și fitosanitare europene împiedică realizarea exportului de produse de origine animală pe piața UE. Problemele existente în domeniul supravegherii producției de produse de origine animală și asigurării trasabilității creează obstacole pentru livrările pe piețe tradiționale din CSI (Federația Rusă).

Concluzii și recomandări

În perioada analizată au fost întreprinse mai multe acțiuni în vederea sporirii siguranței alimentelor, pe de o parte, și a reformării și modernizării sectoarelor sanitar și fitosanitar în corespundere cu cerințele europene, pe de altă parte. Pentru a valorifica potențialul acestui sector se recomandă următoarele acțiuni:

- Canalizarea asistenței externe pentru accelerarea procesului de ajustare la cerințele tehnice de pe piața UE în domeniul sanitar și fitosanitar, modernizarea sistemului de laboratoare din sectorul agroalimentar, aflate în subordinea MAIA și ANSA, dar și îmbunătățirea sistemului de identificare și trasabilitate a animalelor.
- Consolidarea capacităților instituționale și operaționale ale ANSA la nivel național, cât și la nivel local, în vederea sporirii eficienței asigurării controlului asupra calității produselor la export-import. Totodată, conferirea dreptului de inițiativă legislativă pentru ANSA în vederea accelerării reformelor în sectorul agroalimentar.
- Eficientizarea procesului de supraveghere și control în domeniul agroalimentar, prin folosirea mai largă a controlului în bazare riscurilor, eliminarea suprapunerilor și a dublărilor în controlul siguranței alimentelor, asigurarea unui mecanism eficient al trasabilității animalelor și dezvoltarea unor sisteme informaționale pentru facilitarea schimbului de date în sector.
- Identificarea măsurilor de stimulare (de ordin fiscal, asistență tehnică și financiară, consultanță și suport informațional gratuit) a producătorilor și exportatorilor în vederea ajustării producției agroalimentare la cerințele sanitare și fitosanitare comunitare.
- Implementarea recomandărilor DG Santé (DG SANCO), cum ar fi consolidarea capacităților în domeniul trasabilității produselor, fie dezvoltarea, achiziționarea și aplicarea instrumentelor ce țin de prevenirea și controlul bolilor în domeniul producției de origine animală.

POLITICA SOCIALĂ ȘI DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ

Progrese majore

- Negocierea și semnarea unui șir de acorduri internaționale de protecție socială și în domeniul migrației de muncă. Astfel, pe perioada anilor 2008 – 2014 au fost semnate astfel de acorduri cu 14 țări. Scopul acestor acorduri este de a asigura drepturile la muncă și protecție socială a emigranților moldoveni.
- Elaborarea Strategiei de dezvoltare a învățământului vocațional-tehnic pe anii 2013-2020, precum și implementarea proiectului „Consolidarea managementului sectorului de învățământ vocațional-tehnic” pe perioada 2013-2017. Măsurile respective vor permite racordarea sistemului dat la condițiile unei economii de piață prin ridicarea standardelor de pregătire profesională, precum și implicarea agenților economici în procesul educațional.
- Aprobarea în anul 2014 a Regulamentului privind mecanismul utilizării mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat destinate susținerii investitorilor în vederea pregătirii și instruirii personalului (cadrelor) în legătură cu crearea de noi locuri de muncă. Conform prevederilor acestui document,

agenții economici vor putea beneficia de compensări pînă la 50% din volumul de cheltuieli pentru instruire.

- Aprobarea în anul 2014 a Regulamentului cu privire la cuantumul și criteriile de stabilire a cheltuielilor suportate și determinate de angajator pentru transportul, hrana și studiile profesionale ale angajatului. Documentul respectiv stabilește criteriile fiscale de deducere a cheltuielilor angajatorului pentru întreținerea și dezvoltarea profesională a angajaților, creînd stimulente adiționale de investiții în capitalul uman.

Principalele probleme

- Ocuparea informală rămîne a fi o problemă importantă pentru piața muncii, atît din perspectiva utilizării mai eficiente și complete a forței de muncă, cît și din punct de vedere a asigurării unui nivel de protecție socială a lucrătorilor din acest domeniu. În ultima perioadă, ponderea persoanelor care aveau un loc de muncă informal a început din nou să crească, ajungînd pînă la 385,5 mii persoane în 2014.
- În pofida faptului, că numărul acordurilor de protecție socială a crescut destul de semnificativ în ultimii ani, continuă să lipsească astfel de acorduri cu unele țări, în care sunt concentrate o pondere semnificativă a emigranților din Moldova. În primul rînd acest lucru se referă la Federația Rusă, cu care au fost finalizate negocierile, însă acordul nu se semnează mai mult din considerente politice. Totodată, lipsă finanțării din buget pentru negocierea și semnarea acestor acorduri pînă în anul 2014, a frînat procesul de extindere în plan geografic a acestor acorduri.
- Politicile privind ocuparea forței de muncă pînă în prezent au avut un impact minor asupra gradului și eficienței de utilizare a factorului muncă. Astfel, rata de ocupare rămîne la un nivel extrem de jos de 39,6% (anul 2014), cu mult mai mic în comparație cu țările din regiune. De asemenea, discrepanța între programele de studii și calitatea pregătirii are un impact negativ nu doar asupra productivității reduse a forței de muncă, dar și asupra integrării tinerilor pe piața muncii. Astfel, rata șomajului pentru tinerii de vîrsta 15-24 de ani a fost permanent mai mare de circa 2 ori decît rata de șomaj medie pe țară.

Tabelul 4. Indicatori de evoluție în domeniul ocupării forței de muncă

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Populația ocupată informal (mii persoane)	441	441,5	419,5	389,6	355,4	353,5	360,7	340,9	362,8	385,5
Rata de ocupare (%)	45,4	42,9	42,5	42,5	40	38,5	39,4	38,4	39,3	39,6
Rata de șomaj. 15-24 ani (%)	18,7	17,1	14,4	11,2	15,4	17,8	14,9	13,1	12,2	9,8

Sursa: BNS

Concluzii și recomandări

- Diminuarea angajării neformale poate fi asigurată prin îmbunătățirea condițiilor de afaceri pentru companiile care activează în sectorul formal și, concomitent, mărirea costurilor pentru cele ce au activități informale. Din această perspectivă, este important de îmbunătățit capacitățile instituționale ale Inspectoratului Fiscal și Inspecției Muncii, un accent adițional punându-se pe mărirea penalizărilor pentru angajarea informală.
- Pentru aplanarea riscurilor asociate cu migrația externă este important de amplificat eforturile de negociere a acordurilor de protecție socială și a migrației temporare cu mai multe state. O rețea mai vastă de astfel de acorduri va permite o protecție mai amplă a drepturilor emigranților moldoveni, precum și o diversificare a fluxurilor de migrație.
- Păstrarea eforturilor de reformare a sistemului de învățământ, în special cel vocațional și superior este critic pentru îmbunătățirea calității forței de muncă din Republica Moldova. Astfel, îmbunătățirea infrastructurii, programelor de studii și calității cadrelor didactice, precum și implicarea agenților economici în procesul educațional, sunt elementele cheie pentru a obține progres în acest domeniu.

DREPTUL DE STABILIRE ȘI DREPTUL SOCIETĂȚILOR

Progrese majore

- Pe parcursul ultimilor ani, a fost implementat un șir de măsuri menite să optimizeze cadrul de reglementare a activității de întreprinzător, principalele din aceste măsuri fiind mai multe generații de Ghilotine. Rezultatul a fost reducerea semnificativă a numărului de proceduri și a costului de înregistrare a unei companii.
- Altă măsură importantă a fost stabilirea ghișeelor unice pentru înregistrarea întreprinderii. De asemenea, pe parcursul ultimilor ani au fost operate mai multe modificări la legislația în vigoare privind ghișeele unice. Modificările respective, desăvârșind mecanismul de înregistrare a întreprinzătorilor individuali și persoanelor juridice, au adus schimbări pozitive în modul de activitate a ghișeelor unice și prin stabilirea unui tarif unic de înregistrare a afacerii.
- Elaborarea unui set de modificări legislative privind simplificarea procedurii de lichidare benevolă a afacerilor. În urma acestor modificări, termenul de lichidare voluntară se va înjumătăți și vor fi excluse din legislație unele coliziuni juridice.

Principalele probleme

- Republica Moldova, făcând progrese esențiale la capitolul de înregistrare a unei afaceri în ultimii ani (creștere cu 16 poziții la acest capitol în clasamentul Doing Business 2015 față de anul 2014), rămîne codașă însă la alte aspecte importante ce țin de gestionarea unei afaceri. Anume, protejarea drepturilor acționarilor, în primul rînd celor minoritari trebuie să devină un domeniu prioritar pentru Guvern. Acest fapt este confirmat și de performanța mediocră a țării noastre la acest capitol în Doing Business 2015, țara noastră scăzînd în clasamentul dat cu 1 punct pînă la poziția 56.
- În pofida simplificării procedurii de lichidare a unei afaceri, țara noastră nu a avansat la acest capitol în clasamentul Doing Business 2015, urcînd cu 5 puncte pînă la poziția de 58. Printre principalii factori care au contribuit la involuția dată a fost majorarea costurilor de lichidare și diminuării cotei de recuperare pentru creditori. Astfel, în ultimul an costul pentru lichidarea unei afaceri a crescut

pentru prima dată de la 9% la 15% din activele unei companii, iar rata de recuperare a creditelor s-a diminuat la minimum din ultimii patru ani.

- Deși înființarea unei întreprinderi nu durează mult timp (6 zile lucrătoare), procesul de obținere a documentelor permise (ex: licențe, autorizații de funcționare), fără de care majoritatea întreprinderilor nu pot fi funcționale, rămâne anevoios. Principalele probleme țin de obținerea permiselor de construcție, perfectarea documentației pentru export și import, precum și conectarea la rețelele electroenergetice.

Tabelul 5. Indicatori de evoluție în domeniul stabilirii societăților

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. de proceduri pentru deschiderea afacerii	10	10	9	9	8	8	7	7	6	5
Nr. de zile pentru deschiderea afacerii	30	30	23	15	10	10	9	9	7	6
Rata de recuperare pentru creditori (cenți per 1 USD)	27,3	29,4	28,8	28,6	28,6	28,2	31,3	32	32,8	29,4

Sursa: Banca Mondială

Concluzii și recomandări

- Reformarea cadrului de reglementare a activității de întreprinzător a ajuns la o anumită limită a optimizării cantitative numărului de documente, necesare pentru deschiderea și gestionarea unei afaceri. Astfel, pentru facilitarea mediului de afaceri este important de accelerat procesul de digitizare a instituțiilor publice responsabile de înregistrarea companiilor, transferând la maximum procesele de autorizare în formă electronică.
- Un domeniu în care se poate de optimizat cadrul normativ existent este cel de lichidare benevolă a întreprinderilor. Progresul în acest domeniu depinde, pe lângă operarea modificărilor în legislația curentă, și de reforma justiției. Anume, o parte a costurilor de lichidare a unei afaceri sunt cele legate și de componenta de corupție. Cu cât este mai corupt sistemul judiciar, cu atât costurile terțe, care nu sunt legate de plățile oficiale, sunt mai mari.
- Este necesar de facilitat procesul de obținere a documentelor cu caracter permisiv, pentru a permite întreprinderilor, în special celor mici și mijlocii, o activitate mai dinamică. În acest sens, este inoportună implementarea principiului aprobării tacite a cererilor de obținere a diverselor licențe și autorizații de activitate.

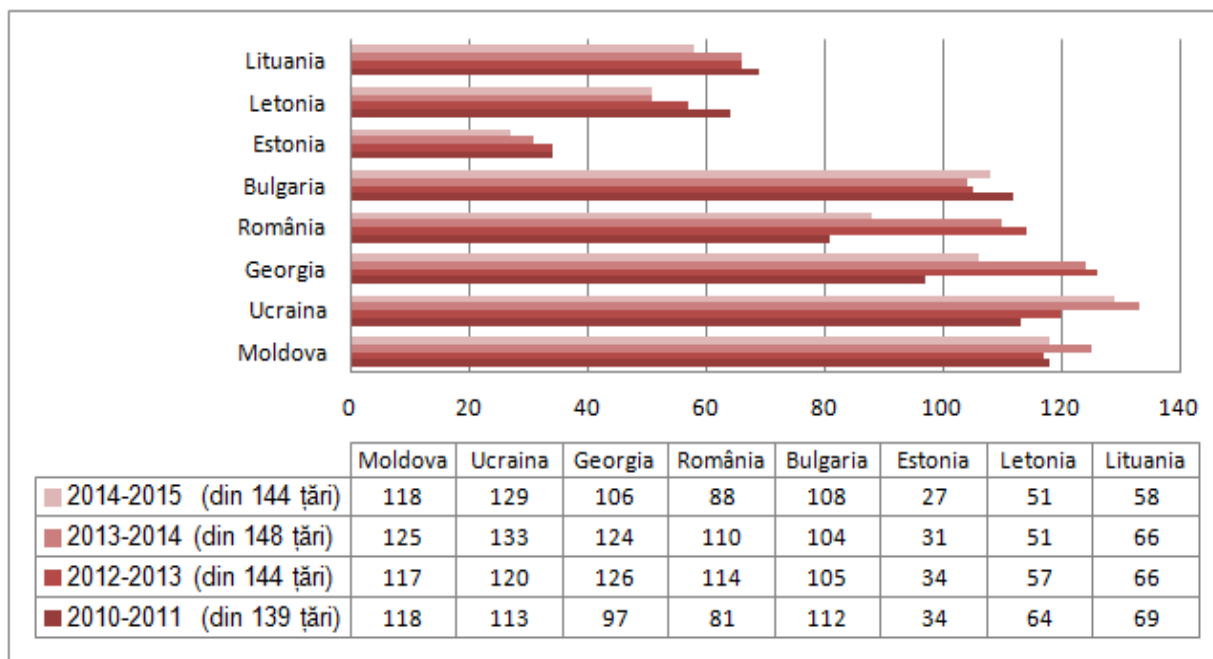
DREPTURILE DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI INDUSTRIALĂ

Progrese majore

- Pînă în ianuarie 2014, AGEPI a eliberat 121 de brevete pentru soi de plantă, 1403 de certificate de înregistrare a desenelor și modelelor industriale (DMI), 4560 de brevete (dintre care 78% brevete eurasiatice), 24 988 de certificate de înregistrare a mărcilor. A sporit numărul certificatelor eliberate în vederea protecției drepturilor de autor pentru programele de calculator, comparativ cu alte opere (96% din înregistrări aparțin autorilor autohtoni).
- Retragera Republicii Moldova din Convenția Eurasiatică privind Brevetele (CEAB) (2012) și aplicarea pe larg a procedurilor Tratatului de Cooperare în domeniul Brevetelor (PCT). Astfel, solicitanții străini au posibilitatea de a-și breveta invențiile pe teritoriul RM în baza PCT, fie prin cererea directă către Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală (AGEPI).
- AGEPI a desfășurat activități de instruire pentru judecători în vederea sporirii nivelului de aplicare a drepturilor de PI, dar și a examinării corecte a litigiilor ce țin de PI în instanțele de judecată.
- Adoptarea Legii cu privire la AGEPI, care definește în legislația națională normele generale ce țin de dreptul de PI și obiectele de PI.
- Intrarea în vigoare a Acordului cu UE cu privire la protecția Indicațiilor Geografice (IG) ale produselor agricole și alimentare (2013). Astfel, pe teritoriul Republicii Moldova sunt protejate 3136 de IG și Denumiri de Origine (DO) din UE, incluse în anexele la Acord.
- Includerea a 4 IG („Codru”, „Valul lui Traian”, „Divin” și „Ștefan Vodă”) și a 2 DO (Ciumai, Românești) în anexele Acordului cu UE cu privire la protecția indicațiilor geografice pentru produsele agricole și alimentare.
- Lansarea modului „IG din UE” în Baza de date „Indicații Geografice” accesibilă online pe pagina oficială a AGEPI.
- Lansarea serviciului electronic „e-AGEPI” ce permite depunerea on-line a cererilor de înregistrare a obiectelor de proprietate intelectuală (mărci, invenții, desene industriale, opere, fonograme și alte obiecte de PI).

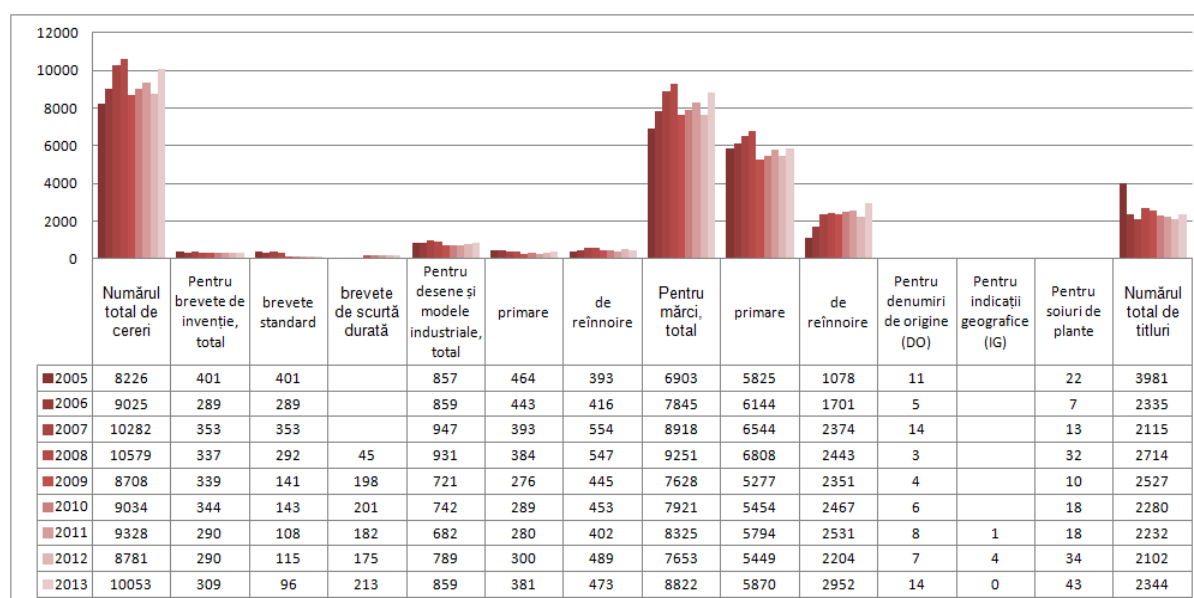
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 18. Poziția Republicii Moldova în clasamentul internațional cu privire la protecția proprietății intelectuale (PI) potrivit Raportului asupra Competitivității Globale

Sursa: World Economic Forum

Figura 19. Evoluția volumului de cereri de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală și a titlurilor acordate de AGEPI

Sursa: AGEPI

Principalele probleme

- Cooperarea limitată cu deținătorii internaționali ai drepturilor de proprietate intelectuală, ca urmare a potențialului economic, dar și a riscurilor pentru drepturile lor de proprietate, reprezentate de piața moldovenească.
- Se atestă în continuare un număr mic de titluri de protecție a produselor autohtone (IG, DO și a STG)⁴⁰. Astfel, sunt înregistrate două DO (Ciumai și Românești), trei IG pentru vinuri (Valul lui Traian, Codri, Ștefan Vodă) și o IG pentru rachiu (Divin).
- Persistă probleme legate de punerea în aplicare a legislației din domeniul PI, exercitarea și respectarea drepturilor de PI, ca urmare a cunoașterii reduse a sistemului de PI de către judecători.

Concluzii și recomandări

Deși, în linii generale, au fost înregistrate o serie de progrese în domeniul promovării și protecției drepturilor de proprietate intelectuală în conformitate cu practicile europene, sunt necesare eforturi din partea autorităților cu privire la următoarele aspecte:

- Îmbunătățirea coordonării strategice și operaționale între diverse instituții cu atribuții în domeniul protecției drepturilor proprietate intelectuală. Eliminarea suprapunerilor domeniilor de competență a mai multor autorități, precum și instruirea și angajarea personalului calificat în domeniul drepturilor de Proprietate Intelectuală (PI) în cadrul Serviciului Vamal (SV), Procuratură, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor, MAIA, Ministerul Sănătății și Ministerul Culturii.
- Calificarea judecătorilor în domeniul PI prin continuarea programelor de instruire a judecătorilor cu participarea consultanților internaționali și vizite de studiu în țările UE în vederea preluării bunelor practici.
- Elaborarea unei strategii privind identificarea produselor autohtone ce pot obține titluri de proprietate intelectuală (IG, DO și STG), care să cuprindă de asemenea activități de instruire și asistență (tehnică-financiară) pentru producători, precum și măsuri de promovare a produselor date pe piața UE și pe alte piețe de desfacere.

CIRCULAȚIA PERSOANELOR, INCLUSIV CIRCULAȚIA MUNCITORILOR ȘI COORDONAREA ASIGURĂRILOR SOCIALE

Progrese majore

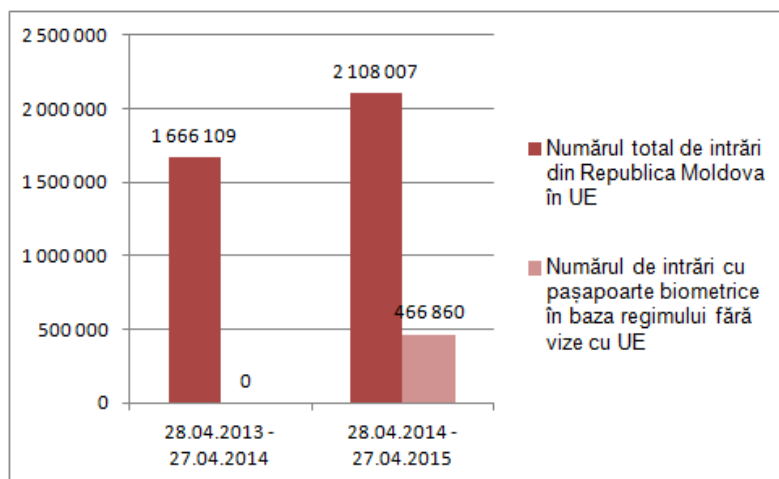
- Eliminarea unor măsuri discriminatorii în bază de apartenență națională ce afectează lucrătorii migranți, cu referire la condițiile de muncă, remunerare și concediere. Au fost adoptate o serie de legi și acte normative care simplifică procedurile de obținere a vizelor, permiselor de muncă și ședere pentru lucrătorii imigranți.

⁴⁰ IG- Indicație Geografică, DO – Denumire de Origine, SGT – Specialitate Tradițională Garantată

- Introducerea Ghișeului Unic pentru documentarea străinilor, instituit în cadrul Biroului migrație și azil al Ministerului Afacerilor Interne (2010).
- Semnarea acordurilor privind securitatea socială cu mai multe state UE (11 țări membre) și avansarea negocierilor cu Grecia, Italia, Spania, Letonia, dar și cu Turcia.
- Liberalizarea vizelor cu UE pentru cetățenii moldoveni aflați în posesia pașapoartelor biometrice, care pot călători în 30 de state UE și Schengen (90 de zile timp de 6 luni din ziua primei intrări).

Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 20. Numărul de intrări a cetățenilor moldoveni din RM în UE înainte și după liberalizarea regimului de vize

Sursa: Poliția de Frontieră, border.gov.md

Principalele probleme

- În pofida anumitor progrese, persistă unele practici discriminatorii față de lucrătorii imigranți, în special în ceea ce ține de prioritatea pe care angajatorii în mod obligatoriu trebuie să o acorde la angajarea muncitorilor autohtoni. Ajustările în legislația din domeniul angajării imigranților, operate în 2012, nu au înlăturat o serie de prevederi discriminatorii. Prin urmare, au rămas în vigoare prevederile potrivit cărora imigranții pot lucra doar la un singur angajator și să ocupe exclusiv locurile de muncă vacante (Art. 4, p. 3 al Legii cu privire la migrația la muncă din 2008).
- Resursele umane limitate pe care autoritățile relevante din Republica Moldova (Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei) le are la dispoziție pentru a negocia Acorduri privind securitatea socială cu toate statele UE.

Concluzii și recomandări

Progresele înregistrate în domeniu, deși sunt semnificative, nu sunt suficiente. Astfel, se recomandă următoarele acțiuni:

- Revizuirea politicii în domeniul imigraționist, cu scopul facilitării integrării muncitorilor străini pe piața muncii locală și eliminării practicilor discriminatorii.

- Suplimentarea resurselor umane ale Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în vederea accelerării procesului de negociere și semnare a acordurilor bilaterale în domeniul protecției sociale cu toate statele UE, dar și cu Rusia, care reprezintă principala destinație a migranților moldoveni.

SERVICIILE

Progrese majore

- Adoptarea unor legi importante care vizează principiul nediscriminatoriu în diverse domenii de activitate a întreprinderilor prestatoare de servicii (ex: Legea cu privire la achizițiile publice, Legea cu privire la comerțul interior).
- Adoptarea și implementarea unei serii de documente strategice în domeniul transportului (Strategia Infrastructurii Transportului Terestru pe anii 2008-2017, Strategia de dezvoltare a aviației civile pentru 2007-2012, Strategia de Transport și Logistică 2013-2022), care au contribuit la dinamizarea sectorului serviciilor de transport (mărfuri, pasageri).
- Impulsionarea serviciilor online ca urmare a implementării Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică” (2005) și extinderii nivelului de utilizare și accesibilitate a internetului.
- Ajustarea și reînnoirea cadrului legislativ și normativ în domeniul serviciilor financiare cu privire la extinderea aplicabilității gajului mobilier; ameliorarea accesului la finanțe pentru agenții economici; sporirea rolului autorităților financiare în procesul de supraveghere asupra proceselor de schimbare a cadrului de acționari; îmbunătățirea cadrului de monitorizare financiară și audit al întreprinderilor de stat.

Principalele probleme

- În pofida îmbunătățirilor semnificative a cadrului normativ în domeniul achizițiilor publice, persistă în continuare prevederi discriminatorii față de agenții economici străini. Astfel, chiar dacă Legea privind achizițiile publice specifică principiul nediscriminării, Regulamentul cu privire la achiziția bunurilor și serviciilor prin cererea ofertelor de prețuri din 2008 (p 13) permite favorizarea operatorilor economici autohtoni.
- În Strategia de Dezvoltare a Aviației Civile pentru 2007-2012 erau prevăzute cote de piață pentru companiile autohtone (75%), astfel fiind protejată întreprinderea de stat „Air Moldova” și dezavantajați operatorii străini.
- Potrivit Acordului de Asociere semnat cu UE, părțile au convenit să asigure un tratament nediscriminatoriu în domeniul prestării serviciilor transfrontaliere. Cu toate acestea, liberalizarea în domeniul serviciilor nu este exhaustivă, conținând anumite limitări privind accesul pe piață și tratamentul național (Art. 212). Pe de o parte, statele UE mențin o serie de restricții pentru serviciile și prestatorii de servicii din Republica Moldova în domenii precum: servicii juridice, contabilitate, consiliere fiscală, servicii de arhitectură, inginerie, servicii medicale etc. (Anexa XXVII-B). Pe de altă parte, există câteva limitări aplicate în raport cu entitățile din UE, spre exemplu în privința serviciilor poștale internaționale, unde este prevăzut monopolul Companiei de stat „Poșta Moldovei” (Anexa XXVII-F).

- De asemenea, unele aspecte ale Codului Fiscal pot crea situații de discriminare (Titlul 3, art. 104, literele „f” și „g”). Astfel, Codul stipulează că serviciile și bunurile livrate în/din ZEL în raport cu restul teritoriului vamal al Moldovei sunt impozitate cu cota zero TVA. De asemenea, Codul mai conferă Ministerului Economiei dreptul de a aproba lista întreprinderilor industriei ușoare prestatoare de servicii care pot beneficia de cota zero TVA.
- Insuficiența de capacități instituționale în cadrul instituțiilor centrale responsabile de implementarea ZLSAC (Ministerul Economiei) în ceea ce ține de armonizarea reglementărilor în sectorul serviciilor cu legislația europeană.

Indicatori de evoluție în domeniu

Tabelul 6. Cota serviciilor din PIB în % potrivit Raportului asupra Competitivității Globale

	2010-2011	2012-2013	2013-2014
Moldova	74	78	74
Ucraina	55	63	60
Georgia	69	69	75
Romania	68	67	68
Bulgaria	62	64	64
Estonia	68	68	65
Letonia	74	74	74
Lituania	63	70	68

Sursa: World Economic Forum

Concluzii și recomandări

Deși au fost întreprinse mai multe măsuri pentru a elimina aspectele protecționiste față de serviciile prestate de către companiile străine, se recomandă eforturi pentru a consolida acest domeniu:

- Renunțarea la principiul protejării producătorului autohton prin dezavantajarea companiilor străine, ceea ce generează obstacole în calea capitalului străin. Liberalizarea pieței serviciilor de transport aerian de pasageri prin asigurarea unui tratament egal din partea autorităților pentru toate întreprinderile care activează sau intenționează să intre pe piața autohtonă. La fel, trebuie încurajată liberalizarea achizițiilor publice prin eliminarea stipulărilor prin care companiile locale sunt avantajate în raport cu cele străine.
- Revizuirea legislației fiscale în vederea eliminării prevederilor care distorsionează mecanismele pieței și a mediului concurențial. Prin urmare, trebuie de renunțat la facilitățile acordate unor întreprinderi prestatoare de servicii prin impozitarea acestora cu cota zero a TVA, precum și transparentizarea condițiilor de acordare a acestor facilități.

- Consolidarea capacităților interne ale instituțiilor centrale (în particular, Ministerul Economiei) în vederea facilitării armonizării reglementărilor naționale ce țin de sectorul serviciilor cu legislația europeană în acest domeniu.

IMPOZITAREA

Progrese majore

- Implementarea mecanismului de proiecție preliminară a bugetului, realizat prin intermediul Cadrului Bugetar pe termen mediu (CBTM), cu implicarea actorilor interesați, reprezentați de autoritățile publice, partenerii sociali, APL-uri, mediul de afaceri, societatea civilă, în vederea colectării recomandărilor ce țin de politicile bugetare, fiscale și vamale.
- Realizarea unor măsuri cu scopul sporirii transparenței bugetare prin elaborarea și prezentarea informației despre bugetul de stat pentru 2015, într-un format mai accesibil pentru publicul larg - “Buget pentru cetățeni”⁴¹.
- Adoptarea Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale (2014) care prevede folosirea unei noi clasificări bugetare și metodologii de planificare a bugetului, ce urmează a fi pusă în aplicare începând cu ciclul de planificare bugetară pe anii 2016-2018.
- Consolidarea capacităților de gestionare a finanțelor publice în cadrul administrației publice locale (APL) prin dezvoltarea cunoștințelor și abilităților ce țin de bugetarea bazată pe programe și performanță. Noua metodologie de planificare bugetară este reflectată în Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012-2015, dar și în Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2013-2020.
- Facilitarea procesului de completare a actelor pe cale online prin intermediul Serviciilor Fiscale Online, precum și de achitare a anumitor impozite (impozitul pe venit, impozitul pe bunuri imobiliare) prin intermediul sistemului electronic de plăți MPay (lansat în 2013).
- Minimizarea costurilor pentru companii prin reducerea ratei contribuțiilor pentru asigurare socială achitate de angajator.
- Modernizarea procedurilor de raportare fiscală prin implementarea semnăturilor electronice și mobile, introducerea metodelor indirecte de estimare a venitului impozabil, simplificarea procedurilor de impozitare a TVA.
- Majorarea accizelor pentru tutun, alcool și carburanți au fost majorate în vederea racordării lor graduale la ratele minime din UE până în 2025.

⁴¹Ministerul Finanțelor, Bugetul pentru cetățeni, 2015,

<http://www.mf.gov.md/files/files/News%20MF/BS%202015%20definitivat/buget%20pentru%20cetateni%20%202015%20def.pdf>

Indicatori de evoluție în domeniu

Tabelul 7. Ușurința achitării taxelor și impozitelor pentru companii în Republica Moldova, potrivit „Business doing”

	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Numărul anual de plăți	44	53	48	48	48	48	31	21
Timpul (ore)	250	234	228	228	228	220	181	185
Rata taxelor din profit (%)	48,8	42,1	31,3	30,9	31,3	31,2	40,4	39,7

Sursa: Banca Mondială

Tabelul 8. Poziția Moldovei în clasamentul „Business doing” cu privire la ușurința achitării taxelor și impozitelor în comparație cu alte țări

	2007	2009	2013	2015
Moldova	119	123	109	70
Ucraina	174	180	165	108
Georgia	104	110	33	38
Romania	131	146	136	52
Bulgaria	107	94	91	89
Estonia	29	34	50	28
Letonia	52	36	52	24
Lituania	40	57	60	44

Sursa: Banca Mondială

Principalele probleme

- Restituirea lentă a TVA, administrarea fiscală birocratică și menținerea unor măsuri protecționiste fiscale.
- Există bariere protecționiste la importul mai multor produse agroalimentare care distorsionează mediul concurențial.
- Au fost înregistrate probleme la capitolul implementării ghișeului unic de recepționare a rapoartelor fiscale și deservire a contribuabililor.
- Autoritatea fiscală este constituită din unități teritoriale descentralizate și fragmentate.
- Lipsesc în continuare mecanismele necesare pentru asigurarea consultării și participării cetățenilor în procesul de elaborare a bugetului.⁴² Totodată, se atestă deficiențe ce țin de modul de prezentare a datelor bugetare în cadrul “Bugetului pentru cetățeni 2015”, unde se regăsește o abundență de date referitor la buget, explicate publicului larg într-un limbaj statistic, neadaptat uzului larg.

⁴² Expert-Grup, “Analiza cadrului de transparență bugetară”, Noiembrie 2013, <http://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/878-analiza-cadrului-de-transparen%C8%9B%C4%83-bugetar%C4%83>

Concluzii și recomandări

Măsurile întreprinse în domeniul racordării sectorului fiscal la practicile europene au avut efecte pozitive. Cu toate acestea, se recomandă atragerea atenției asupra următoarelor aspecte:

- Renunțarea la principiul mecanic de impozitare și penalizare a contribuabililor la cel de comunicare, interacțiune și consultare cu aceștia. Aceasta prevede trecerea de la rolul „polițienesc” al Fiscului, dar și a SV, la cel de facilitator al afacerilor și a schimburilor comerciale.
- În domeniul fiscal este necesară focusarea pe următoarele aspecte: (i) eficientizarea administrării fiscale (diminuarea numărului de documente de raportare fiscală, implementarea ghișeului unic, simplificarea procedurilor de returnare a TVA, intensificarea comunicării și consultărilor cu mediul de afaceri, etc.); (ii) unificarea administrării fiscale sub formă de entitate juridică unică (cu sediu central și oficii regionale) care va permite eficientizarea capacităților operaționale și organizaționale; (iii) aplicarea principiului de evaluare de riscuri la toate etapele administrării fiscale (înregistrare, clasare în dosare, plată și audit), ceea ce va consolida profesionalismul și integritatea inspectorilor fiscali; (iv) transparentizarea procesului decizional privind colectarea impozitelor și utilizarea resurselor bugetare.
- Aplicarea eficientă și conformată cu bunele practici internaționale a principiului de transparență bugetară prin dezvăluirea informației legate de buget la timp în mod vizibil, accesibil și în format deschis. Sporirea nivelului de participare a actorilor vizați la toate etapele de procesul bugetar. Totodată, este necesară îmbunătățirea formatului de descriere și prezentare a informației inclusă în “Bugetul pentru cetățeni”, care ar putea fi simplificată prin folosirea infograficelor.

ACHIZIȚII PUBLICE

Progrese majore

- Adoptarea Legii Achizițiilor Publice care conferă Agenției de Achiziții Publice atribuția de a asigura publicitatea desfășurării licitațiilor publice prin publicarea invitațiilor de participare pe pagina web și în Buletinul Achizițiilor Publice (2007). Modificarea legislației în vederea reglementării licitației electronice și a activității Agenției de Soluționare a Contestațiilor.
- Lansarea Sistemului informațional automatizat “Registrul de Stat al Achizițiilor Publice” (SIA RSAP). Extinderea listei autorităților contractante (de la 98 până la 149 de instituții) ce urmează să folosească procedurile de achiziții publice de tip “Licitație publică” și “Cerere a ofertelor de prețuri” exclusiv prin intermediul SIA RSAP.
- Elaborarea Ghidului de bune practici în domeniul achizițiilor publice în vederea facilitării aplicării legislației privind atribuirea contractelor de achiziție publică în acord cu bunele practici în domeniu, inclusiv făcând referință la cazuistica Curții Europene de Justiție.

Indicatori de evoluție în domeniu

Numărul achizițiilor publice de tip licitații deschise, realizate prin SIA RSAP este în creștere: 1004 de contracte (2 mld. lei) – în 2013 ; 2469 de contracte (3,5 mld. lei) - în 2014. A fost sporită transparența contractelor de achiziții. Astfel, numărul contractelor de achiziții publice realizate fără publicarea

prealabilă în Buletinul de Achiziții Publice s-a micșorat considerabil: de la 22% în 2011 la doar 2,2% în 2013.

Principalele probleme

- Nevalorificarea achizițiilor publice electronice: lipsa unei strategii definite pentru dezvoltarea achizițiilor electronice; lipsa de resurse financiare destinate promovării utilizării achizițiilor electronice; informarea insuficientă a agenților economici privind existența componentelor de achiziții electronice, etc.
- Transparența defectuoasă a achizițiilor publice în aspecte ce țin de: publicarea sporadică a achizițiilor publice; accesul limitat al publicului la informația despre procesul de achiziții; lipsa accesului la documentele de raportare (etapa post-achiziție); executarea necorespunzătoare a contractelor de achiziții publice.
- Existența unor probleme care afectează buna realizare a achizițiilor publice: neexecutarea clauzelor contractuale; prezentarea documentelor și rapoartelor false (la etapa de tender, atribuire a contractului și respectiv la implementarea contractului); înlocuirea produselor prevăzute în contractele de achiziții fără informarea beneficiarului și respectiv obținerea aprobării din partea acestuia; trucarea achizițiilor publice.⁴³

Concluzii și recomandări

Domeniul achizițiilor publice a cunoscut transformări calitative de ordin legal, instituțional și procedural. Cu toate acestea, persistă probleme care viciază achizițiile publice și trebuie soluționate:

- Aprobarea noii Legi privind achizițiile publice, garantarea unei independențe integrale a Agenției pentru Soluționarea Contestațiilor în domeniul achizițiilor publice, promovarea activă a licitațiilor electronice.
- Revizuirea cadrului normativ în vederea transparentizării achizițiilor publice și accesibilității informației despre achiziții publice realizate de instituțiile publice, care împreună cu licitațiile electronice, va contribui la reducerea riscurilor de realizare a schemelor de fraudare a achizițiilor publice.

POLITICA CONCURENȚIALĂ

Progrese majore

- Reformarea în anul 2012 a cadrului instituțional și normativ privind politica concurențială în economia națională. Astfel, Agenția Națională pentru Protecția Concurenței a fost reformată în Consiliul Concurenței și au fost aprobate un set de documente cheie în acest domeniu, precum Legea concurenței și Legea ajutorului de stat.
- În anul 2014 a fost elaborat și lansat Registrul Ajutoarelor de Stat de către Consiliul Concurenței. Astfel, în baza acestui sistem informațional va avea loc centralizarea proceselor de stocare,

⁴³ Expert-Grup, "Achizițiile Publice în Republica Moldova: Probleme și Soluții", iunie 2014, <http://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/969-achizitii-publice-moldova>

prelucrare și analiză a informației cu privire la toate măsurile de ajutor de stat, furnizorii și beneficiarii acestuia, precum și statistica sectorială de alocare a ajutorului.

Principalele probleme

- Deși cadrul normativ și instituțional a fost modificat și ajustat în mare parte la normele UE, activitatea Consiliului Concurenței are un impact încă nesemnificativ asupra concentrării activităților economice în unele ramuri. Astfel, așa sectoare cum sunt cel bancar și comerțul cu carburanți rămâne extrem de distorsionat și necompetitiv.
- Procesul de alocare a ajutorului de stat, datorită corupției endemice în sectorul public, rămâne a fi unul netransparent, ducând la alocarea suboptimă a resurselor publice limitate și la distorsionarea mediului de concurență în țară.

Tabelul 9. Indicatorii de evoluție în domeniul politicii concurențiale

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice. Politici structurale (1-min, 6-max)	3,7	3,5	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8

Sursa: Banca Mondială, Indicatorii de Dezvoltare Mondială

Concluzii și recomandări

- Pentru a face progres în domeniul liberalizării economiei și asigurării unei concurențe oneste pentru toți agenții economici este extrem de important de consolidat capacitățile Consiliului Concurenței. Astfel, după crearea cadrului normativ și instituțional în domeniul respectiv accentul trebuie de pus pe îmbunătățirea politicilor, și anume prin amplificarea asistenței tehnice și revizuirea finanțării Consiliului. De asemenea, pe termen mediu, pentru a mări eficiența eforturilor în domeniul concurenței, Consiliul trebuie să concentreze eforturile sale pe anumite ramuri cheie cu cele mai mari neregularități, cum sunt cel bancar și energetic.

STATISTICA

Progrese majore

- În ultimii 10 ani au fost efectuate două recensăminte ale populației și al locuințelor din Republica Moldova în 2004 și 2014. Ultimul din ele a fost implementat în baza principiilor metodologice și organizatorice elaborate de către BNS, fiind în concordanță cu Recomandările Conferinței Statisticienilor Europeni vizînd efectuarea recensămîntului populației și al locuințelor din 2010, ajustate la realitățile Republicii Moldova.

- A fost testat și lansat sistemul E-raportare la patru chestionare statistice lunare. Întru maximizarea utilității pentru agenții economici și instituțiile recipiente de date statistice, sistemul E-raportare a fost integrat pe portalul unic de raportare la nivel național.

Principalele probleme

- În pofida progresului înregistrat în digitizarea mecanismului de raportare statistică, procesul respectiv încă se află în stare incipientă. Luînd în considerare importanța datelor statistice pentru planificarea economică și, în același timp, costul procesului de raportare pentru agenții economice, este imperios de accelerat procesul de trecere la raportarea electronică în toate ramurile economice posibile.
- Cu toate că BNS depune eforturi de standardizare a statisticii naționale cu cele din UE, în unele domenii precum statistica regională și cea energetică discrepanța este destul de semnificativă. Această discrepanță se manifestă prin disponibilitatea volumului și detalierii informației respective din Republica Moldova față de cele publicate de Eurostat.

Tabelul 10. Indicatori de evoluție în domeniul statisticii

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Capacitatea sistemului de statistică națională (0-100)	83,3	86,7	86,7	86,7	84,4	84,4	84,4	91,1	94,4	94,4

Sursa: Banca Mondială, Indicatorii de Dezvoltare Mondială

Concluzii și recomandări

- O prioritate pentru BNS trebuie să fie extinderea indicatorilor statistici calculați atît la nivel național, cît și regional. De asemenea, este important de accelerat procesul de ajustare a standardelor statistice la cele internaționale și europene pentru a asigura o compatibilitate a informației în plan internațional. În acest sens, în lipsa unei finanțări naționale, atragerea asistenței tehnice și financiare externe trebuie să fie o prioritate pentru autoritățile sectoriale.

POLITICA INDUSTRIALĂ

Progrese majore

- Crearea cadrului normativ și instituțional de susținere și promovare a IMM-urilor. Astfel, în anul 2006 a fost adoptată Legea privind susținerea sectorului de IMM-uri, iar în 2007 a fost creată Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului IMM-uri.
- Inițierea procesului de dezvoltare a infrastructurii de afaceri pe tot teritoriul Republicii Moldova, prin deschiderea unei rețele de incubatoare de afaceri și parcuri industriale.

- Lansarea Programului-pilot de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+1”.
- Semnarea cu UE a Acordului privind participarea la Programul pentru Competitivitate a Întreprinderilor Mici și Mijlocii (COSME) pe perioada 2014-2020, fiind prima țară din Parteneriatul Estic ce a aderat la acest program.
- Aderarea Republicii Moldova la Tratatul Comunității Energetice și aprobarea unui set de legi în domeniul energetic, avînd ca scop transpunerea Pachetului II și III energetic al UE.
- Construcția gazoductului Iași-Ungheni și semnarea contractului de vânzare-cumpărare a gazelor naturale dintre Republica Moldova și România. În cadrul aceluiași proiect, este planificată extensiunea în 2015 a gazoductului Iași-Ungheni pînă la Chișinău.
- Lansarea procesului de restructurare corporativă, instituțională și financiară a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică din mun. Chișinău.
- Crearea cadrului instituțional și normativ privind eficiența energetică. Astfel, au fost create Agenția pentru Eficiență Energetică și Fondul respectiv.

Principalele probleme

- În pofida eforturilor executivului de a îmbunătăți mediul de afaceri, practic pînă în anul 2015 nu s-a înregistrat o evoluție semnificativă a Republicii Moldova în clasamentul Doing Business, oscilînd în jurul poziției 80-85. Dar și avansarea vizibilă în clasamentul din 2015 nu a fost simetrică pe toate domeniile măsurabile, neajunsuri semnificative rămînînd la așa capitole cum sunt obținerea permiselor de construcție, electroenergiei și comerțului extern.
- Progresul în sectorul energetic depinde de transpunerea prevederilor Acordului de Asociere și Acordului de Constituire a Comunității de Energie, în primul rînd a Pachetului III. Procesul de transpunere a acestui document, încetinindu-se în ultimii ani, subminează eforturile de demonopolizare a sectorului, de creștere a eficienței și securității energetice.
- Sectorul de IMM-uri, în pofida eforturilor depuse, se ciocnește cu probleme majore. Printre principalii factori negativi care influențează competitivitatea acestor întreprinderi este subdezvoltarea piețelor financiare, corupția și calitatea mediocră a instituțiilor publice și, nu în ultimul rînd, gradul înalt de concentrare și concurență neloială pe unele piețe interne, evidențiindu-se piața de carburanți.

Tabelul 11. Indicatori de evoluție în domeniul politicii industriale

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Clasamentul în Doing Business		83	88	92	108	94	90	81	83	82	63
Consumul de energie per 1000USD din PIB (kg echivalent de petrol)	294,4	276,1	260,3	243,1	243,8	246	223,9				
Veniturile din vânzări a IMM-urilor. Ponderea din total (%)					39,2	36,8	34,6	34,5	33,4		

Notă: Din cauza schimbării metodologiei pentru raportul Doing Business clasamentele din 2014 și 2015 nu sunt comparabile cu cele din anii precedenți.

Sursa: Banca Mondială, BNS

Concluzii și recomandări

- Progresul în sectorul energetic depinde de transpunerea Pachetului II și III energetic privind liberalizarea pieței energetice. Pentru a accelera procesul dat este important de asigurat independența ANRE, de accelerat procesul de interconectare cu România, ce oferă accesul la piața comună energetică europeană, precum și dezvoltarea infrastructurii locale.
- Dezvoltarea sectorului de IMM-uri depinde de coerența și amploarea măsurilor de susținere a acestor întreprinderi. Astfel, măsurile de susținere a IMM-urilor trebuie să includă nu doar cadrul regulator, dar și o varietate largă de aspecte precum adresarea competitivității și transferului tehnologic, problema corespunderii forței de muncă, accesul la piețele externe, precum și încurajarea culturii antreprenoriale. De asemenea, facilitarea IMM-urilor depinde de existența unui mediu competitiv egal pentru toți agenții economici, indiferent de talia acestora.

TRANSPORT

Progrese majore

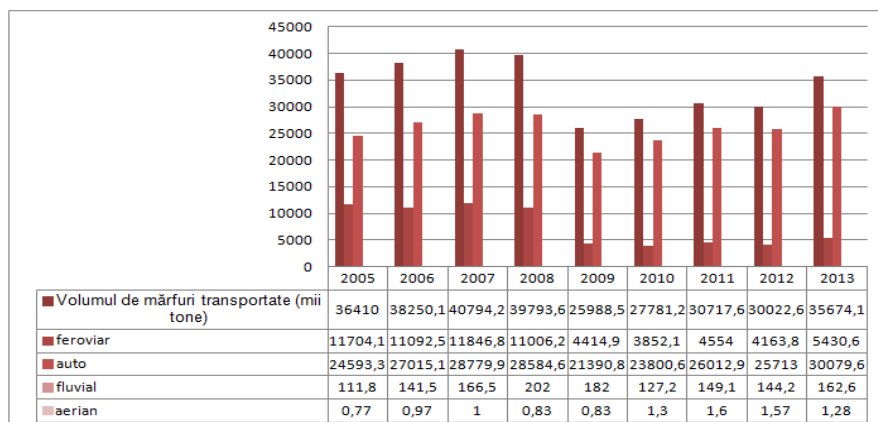
- Adoptarea unei serii de planuri strategice axate pe domeniul transporturilor: Strategia Națională pentru Siguranța Rutieră (2011), Strategia Infrastructurii Transportului Terestru pe anii 2008-2017, Reforma sistemului de întreținere a drumurilor publice adoptată în 2012, Strategia de dezvoltare a aviației civile pentru 2007-2012, Strategia de Transport și Logistică 2013-2022. Adoptarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere („Controlul traficului”).
- Lansarea serviciului electronic dedicat transportatorilor – „e-Autorizații”, care permite agenților transportatori să achite online pentru autorizațiile eliberate de către Agenția Națională Transport Auto.
- Începând cu 2010 a crescut substanțial Fondul Rutier în urma majorării din 2010 a accizelor în paralel cu majorarea ponderii acestora care sunt direcționate în Fondul Rutier de la 50% în 2010 la 80% în 2012.
- Majorarea considerabilă a acumulărilor în Fondul Rutier: de la 241 mil. lei în 2009 până la 1,5 mld. lei preconizați pentru anul 2015. Până la începutul anului 2015, au fost demarate o serie de proiecte de reconstrucție și reabilitare a drumurilor naționale (circa 450 km), care prevăd atragerea unor surse financiare (de la instituții financiare precum BERD, BEI și donatori externi) în valoare de circa 350 mil. euro⁴⁴.
- Inițierea unui program de reparații a drumurilor locale în 2014, cu alocări de mijloace financiare din Fondul Rutier (390 mil. lei) către APL-uri.

⁴⁴ MTID, Programul de executare a lucrărilor de reabilitare a drumurilor din surse de finanțare externe 2011-2015, <http://www.mtid.gov.md/img/Site/Program%20surse%20externe%202011-2015.pdf>

- Înființarea Agenției Naționale Transport Auto, aflată în subordinea Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, responsabilă de monitorizarea și realizarea prevederilor legislației, actelor normative naționale și actelor internaționale în domeniul transportului auto relevante.
- Sporirea securității circulației rutiere și asigurarea circulației ecologice în transporturi prin introducerea unor practici noi: testarea tehnică a autovehiculelor și remorcilor; reutilizarea și certificarea acestora; pregătirea și reciclarea personalului în domeniul transportului auto; implementarea aparatelor de control a regimului de lucru și odihnă a șoferilor în conformitate cu Acordul AETR etc. Adoptarea Strategiei Naționale pentru siguranța rutieră urmată (2010) și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (2011).
- Adoptarea noului Cod al Transporturilor Rutiere (iulie, 2014), care permite un control mai bun asupra transportului rutier și al conducătorilor, prevede introducerea unor măsuri pentru prevenirea accidentelor (limitatoarele de viteză, tahograf).
- Adoptarea Planului de acțiuni pentru ameliorarea situației la Î.S. „Calea Ferată din Moldova” în condițiile de criză și asigurarea restructurării acesteia. Aderarea Î.S. „Calea Ferată din Moldova” la Comunitatea Căilor Ferate și Companiilor de Infrastructură din Europa. Implementarea proiectului feroviar „Implementarea Tehnologiei Suw 2000 de trecere automată de pe ecartamentul de 1520 mm, pe cel European de 1435 mm la frontiera moldo-română (st. Ungheni)”.
- Adoptarea Legii privind securitatea aeronautică (2007), a Strategiei de dezvoltare a aviației civile pentru 2007-2012 și a Legii privind controlul spațiului aerian. Aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Autorității Aeronautice Civile care a înlocuit ASAC, responsabilă de certificarea, controlul și supravegherea în domeniul aviației civile. Adoptarea Legii privind securitatea aeronautică (2007), aprobarea Programului național de control al calității în domeniul securității aeronautice (2006).
- Aderarea Moldovei la Spațiul Aerian European Unic (începând cu decembrie 2012), fapt care a eliminat restricțiile companiilor străine care vor să opereze zboruri spre și din Moldova, contribuind la reducerea prețurilor la bilete, intrarea pe piață a operatorilor avia low-cost (Wizz Air) și sporirea protecției drepturilor pasagerilor (dreptul la compensații).
- Fondarea Instituției publice "Căpitănia portului Giurgiulești" cu funcții de supraveghere și control din partea „statului-port” și „statului-pavilion”, precum și a Întreprinderii de Stat "Registrul Naval" cu funcții de supraveghere a stării tehnice a navelor fluvial. Aprobarea Legii privind transportul naval intern. Deschiderea primului terminal feroviar cu ecartament mixt pentru produse lichide, în Portul Internațional Liber Giurgiulești, care creează oportunități noi pentru operațiunile de export-import cu statele UE, inclusiv prin intermediul transportului feroviar.
- Până în 2015, a fost transpus circa 10% din acquis-ul comunitar în domeniul transportului.

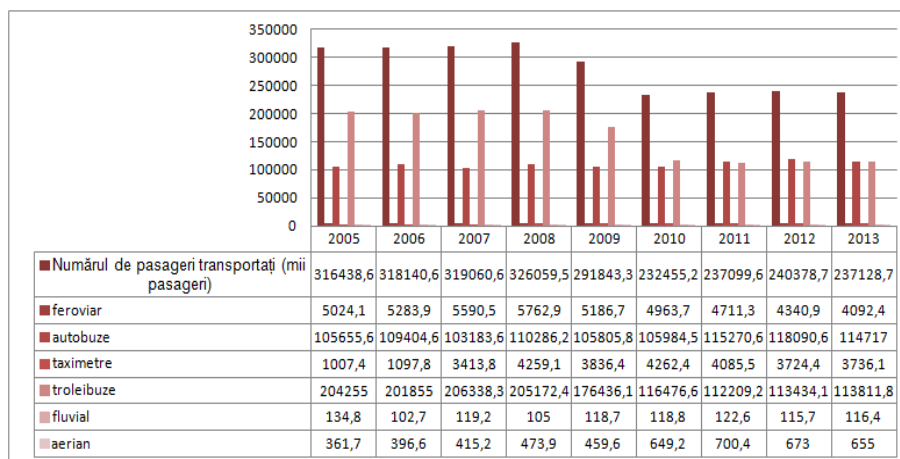
Indicatori de evoluție în domeniu

Figura 21. Transportarea de mărfuri, mii tone

Sursa: BNS

Figura 22. Transportul de pasageri, mii pasageri

Sursa: BNS

Tabelul 12. Evoluția stării drumurilor naționale, %

	Bună	Mediocră	Rea	Foarte rea
2009	9,78	29,64	40,70	19,88
2010	19,70	36,70	27,10	16,50
2012	32,00	41,41	19,29	7,30
2013	41,26	37,99	14,93	5,82

Sursa: Ministerul Transportului și Infrastructurii Drumurilor

Principalele probleme

- Capacități instituționale și financiare insuficiente (investiții) pentru realizarea programului pentru reabilitarea (inclusiv întreținerea) drumurilor locale.
- Transparența redusă privind procedurile de efectuare a tenderelor privind reparația drumurilor, lipsește un sistem eficient al auditului tehnic care ar corespunde normelor internaționale.
- Strategia de dezvoltare a aviației civile pentru 2007-2012 a fost realizată doar în proporție de 70%. Mai mult decât atât, conform Ministerului Economiei, gradul de îndeplinire a obiectivului general stabilit de Strategie a fost de doar 40%.
- Tergiversarea elaborării și adoptării legislației europene (în jur de 15 acte legale europene) ce ține de supravegherea aviației civile, drepturile pasagerilor, coordonarea activității operatorilor aerieni, siguranța zborurilor etc., prevăzute în Acordul privind spațiul aerian comun UE-RM (Anexa III); supravegherea ineficientă a operatorilor aerieni de către Autoritatea Aeronautică Civilă.
- Situația din domeniul transportului naval rămâne dificilă din mai multe cauze: starea învechită a mijloacelor plutitoare, nivelul redus de navigabilitate a râurilor Nistru și Prut ca urmare a înămolirii lor și neefectuării lucrărilor de menținere a adâncimilor garantate pentru efectuarea în siguranță a navigației.
- Degradarea sectorului feroviar ca urmare a activității ineficiente a Î.S. „Calea Ferată a Moldovei”, subfinanțarea sectorului, dar și uzarea infrastructurii feroviare.

Concluzii și recomandări

Progresele în domeniul transportului a fost substanțiale, contribuind la modernizarea infrastructurii, integrarea în sistemul de transport european (avia), dar și la sporirea securității circulației pentru pasageri. Cu toate acestea, sunt necesare o serie de eforturi pentru a aborda următoarele aspecte:

- Modificarea administrării Fondului Rutier prin depolitizarea acestuia, dar și transparentizarea procesului decizional de alocare a banilor, prin participarea mai largă a utilizatorilor drumurilor și a publicului larg.
- Dinamizarea și transparentizarea procesului de restructurare a Î.S. „Calea Ferată a Moldovei”, modernizarea sectorului feroviar, eficientizarea serviciilor și liberalizarea tarifelor pentru pasageri.
- Liberalizarea pieței serviciilor avia de pasageri și facilitarea concurenței din acest sector, inclusive revizuire a taxelor aeroportuare și asigurarea unui tratament nediscriminatoriu din partea autorităților publice în raport cu companiile străine.
- Constituirea unei Agenții Navale pentru supravegherea eficientă a flotei comerciale înregistrată sub pavilionul Moldovei, atragerea investițiilor din asistență externă, dar și din sectorul privat pentru dezvoltarea infrastructurii navale și sporirea navigabilității pe râurile Nistru și Prut.

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ

Progrese majore

- Adoptarea Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică”, însoțită și de un plan de acțiuni (2005).
- Adoptarea Legii comunicațiilor electronice (2008) care a fost bazată pe directivele UE și a inclus noi condiții de facilitare a accesului noilor operatori pe piața comunicațiilor electronice. Elaborarea Programului de dezvoltare a accesului la internet în bandă largă pe anii 2010-2013 și adoptarea Programului strategic de modernizare tehnologică a guvernării (e-Transformare) (2011).
- Înființarea Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI) (2008), prin reorganizarea Agenției Naționale pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică (ANRTI).
- Constituirea Centrului de Guvernare Electronică (E-Government) (2010), care a impulsionat procesul de simplificare a procedurilor de obținere a actelor publice prin lansarea serviciilor publice online (e-cazrier, declarație electronică, declarație rapidă, e-licențiere, e-factură, e-Traffic, e-Visa, e-Reporting, e-Customs, e-ANSA, semnătura digitală (Msign), e-Achiziții la nivel de Guvern, e-Integritate, e-Subvenții, e-Autorizații de import/export), platforma datelor deschise, platforma unică a serviciilor publice).
- Aprobarea HG cu privire la Pilotarea Platformei de Interoperabilitate ce vizează eficientizarea comunicării interinstituționale prin intermediul facilitării schimbului de date între autoritățile administrației publice, precum și între instituțiile publice și întreprinderile de stat. Stocarea sistemelor și datelor cruciale pe platforma MCloud.

Indicatori de evoluție în domeniu

- Rata de penetrare a calculatoarelor a crescut de la 3 la 37 calculatoare la 100 locuitori în perioada 2004-2010.
- Nivelul de penetrare a telefoniei mobile a crescut de la 52,6 unități la 100 de locuitori până la 104,3 unități (în 2007-2011).
- Extinderea numărului actelor care pot fi solicitate în regim online - până la 21 de acte de stare civilă.

Tabelul 13. Poziția Moldovei în clasamentul Raportului asupra Competitivității Globale cu privire la nivelul de pregătire tehnologică

	2010-2011	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Existența celor mai avansate tehnologii	112	118	116	96
Nivelul de absorbție a tehnologiilor în rândul companiilor	133	128	124	109
Investițiile directe străine și transferul de tehnologii	110	103	109	97
Folosirea internetului de către persoane	64	74	77	70
Abonamente la internet fix (broadband) la 100 locuitori	68	58	52	52
Abonamente la telefonie mobilă la 100 locuitori	-	92	97	42

Sursa: World Economic Forum

Principalele probleme

- Menținerea unei concurențe reduse în sector din cauza influenței operatorului de stat „Moldtelecom” care deține monopolul asupra infrastructurii de acces.
- Lipsa unor resurse financiare și umane suficiente în cadrul APL-urilor pentru implementarea soluțiilor TIC.
- Absența cadrului regulator cu privire la asigurarea securității cibernetice, fapt ce generează amenințări pentru siguranța și respectiv sustenabilitatea guvernării electronice.

Concluzii și recomandări

Evoluția semnificativă din acest sector a cuprins îmbunătățirea cadrului regulator, liberalizarea accesului operatorilor pe piața TIC, dar și crearea unei platforme eficiente pentru transformarea digitală a serviciilor prestate de autoritățile publice. În continuare, sunt necesare eforturi pentru a elimina barierele ce împiedică dezvoltarea societății informaționale prin abordarea următoarelor aspecte:

- Consolidarea capacităților ANRCETI și diminuarea dependenței acesteia de Guvern, precum și privatizarea, fie restructurarea Î.S. „Moldtelecom”, pentru a genera o reglementare mai bună a sectorului TIC și respectiv a asigura un mediu concurențial robust.
- Sincronizarea procesului de digitizare cu modernizarea instituțiilor publice și a serviciilor publice. Fortificarea capacităților administrative ale instituțiilor publice la nivel central și local, în vederea implementării noilor tehnologii, inclusiv în interacțiunea cu mediul de afaceri și societatea civilă.
- Alfabetizarea populației în domeniul serviciilor publice online. Promovarea conceptului de e-Guvernare în rândul cetățenilor și a mediului de afaceri în vederea utilizării mai largi a soluțiilor TIC în raport cu instituțiile publice, precum și în desfășurarea activității economice.
- Crearea unei structuri de coordonare a politicilor în domeniul TIC și va întruni ministerele relevante și agențiile guvernamentale ce au atribuții legate de guvernarea electronică.
- Deschiderea datelor guvernamentale, în prezent cu plată, pentru mediul de afaceri, mediul academic și autoritățile locale, pentru stimularea folosirii noilor tehnologii.
- Crearea unei platforme de stocare a datelor, care va replica informația de pe MCloud și va permite recuperarea datelor în cazul căderii sistemului principal.
- Elaborarea și adoptarea cadrului regulator în domeniul securității cibernetice.

SĂNĂTATEA PUBLICĂ

Progrese majore

- Implementarea în 2012 a Sistemului Informațional de alertă epidemiologică pentru monitorizarea situației epidemiologice și organizarea măsurilor preventive de răspîndire a bolilor, precum și diminuarea impactului acestor boli asupra sănătății publice.
- Amplificarea lucrărilor de construcție și reabilitare a Centrelor de sănătate în aspect regional, accentul fiind pus pe zonele rurale. În perioada 2009-2014 au fost construite și reabilite 117 de astfel de centre.

- Aprobarea Programului național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2014-2015. Elaborarea programului și includerea unor modificări, propuse de experții naționali și internaționali, va permite Republicii Moldova aplicarea la grantul Fondului Global pentru susținerea răspunsului național HIV în perioada de tranziție către un nou model de finanțare a sectorului.
- Aprobarea Programul național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020. Scopul final al Programului național este constituirea pînă la sfîrșitul deceniului unui sistem național funcțional și eficient de supraveghere, monitorizare și evaluare în domeniul sănătății nutriționale, statutului nutrițional și a determinanților cheie de influență.
- Aprobarea Programului național de prevenire și control al bolilor cardiovasculare pentru anii 2014-2020, avînd scopul principal majorarea duratei vieții și reducerea mortalității cardiovasculare cu 10% pînă în anul 2020.

Principalele probleme

- Nu este atins nivelul suficient de acoperire universală a populației cu asigurare obligatorie de asistență medicală. În anul 2014 rata de acoperire a fost de 83,2%.
- Sistemul actual responsabil de sănătatea nutrițională este unul fragmentat și dependent de donațiile externe, iar majoritatea indicatorilor de monitorizare nu pot fi dezagregați suficient pentru evaluarea dinamicii lor și de a analiza problemele legate de inegalitate.
- În pofida dezvoltării infrastructurii sistemului de sănătate publică din ultima perioadă, se mențin discrepanțele în nivelul de acces la servicii calitative de sănătate între regiunile țării.
- Sistemul informațional de colectare și prelucrare a datelor, precum și registrele privind unele boli sunt încă într-o stare fragmentată.
- Se menține un dezechilibru la capitolul de asigurare a populației cu medici de familie. Astfel, raportul pentru Republica Moldova este de circa 5,2 la 10 mii de locuitori, în timp ce media pe UE este de 8,5 la același număr de locuitori.

Tabelul 14. Indicatori de evoluție în domeniul sănătății publice

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mortalitatea infantilă la 1000 născuți	12,4	11,8	11,3	12,2	12,1	11,7	10,9	9,8	9,4
Număr personal medical mediu în localitățile urbane la 10 mii locuitori	120	120	150,4	149,5	150,4	151	149,9	149,6	145,7
Număr personal medical mediu în localitățile rurale la 10 mii locuitori	27,1	26,5	26,1	25,4	25,1	24,7	24,9	24,6	23,8

Sursa: BNS, Ministerul Sănătății

Concluzii și recomandări

- Pentru a diminua discrepanțele regionale și în special populația din regiunile rurale, este necesar de amplificat procesul de construcție și reabilitare a centrelor de sănătate în regiunile țării. De

asemenea, pentru atragerea specialiștilor cu studii superioare în zonele rurale, unde crește deficitul acestora, este critic de revizuit sistemul de compensare financiară și nematerială pentru specialiști.

- Pentru îmbunătățirea calității serviciilor oferite, motivarea personalului și transparența veniturilor trebuie de implementat în continuare autonomia reală a instituțiilor medico-sanitare.
- Pentru îmbunătățirea rezultatelor în prestarea serviciilor medicale, este necesar de lărgit în continuare numărul instituțiilor din asistența medicală primară care sunt contractate în baza indicatorilor de performanță, ponderea actuală fiind de 72%.
- Mărirea eficienței sistemului de management al sănătății depinde de diminuarea corupției în sistem. Astfel, este necesară mărirea transparenței proceselor de procurări publice și diminuarea componentei discreționare în luarea deciziilor.

POLITICI MACROECONOMICE ȘI MACROFINANCIARE

Progrese majore

- Implementarea Cadrului de Cheltuieli pe Termen Mediu și corelarea acestuia cu documentele de planificare strategică, cum este Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”.
- Trecerea din 2010 BNM la regimul de țintire a inflației (ținta de 5%, +/- 1,5 p.p.), care a dus la stabilizarea mediului inflaționist.
- Crearea bazei de date a cheltuielilor publice BOOST, facilitând procesul de transparență bugetară.
- Aprobarea în anul 2014 a Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, care va înlocui vechea Lege privind sistemul bugetar și procesul bugetar. Varianta nouă a documentului include și unele criterii cantitative pentru evaluarea calității politicii fiscal-bugetare și minimizării caracterului discreționar al acesteia.
- Adoptarea de către executiv a Programului „Managementul datoriei de stat pe termen mediu (2014-2016)”, care stabilește obiectivele principale de finanțare a bugetului de stat prin atragerea surselor de împrumut cu costuri și riscuri reduse.

Principalele probleme

- Disciplina fiscal-bugetară nu este respectată din punct de vedere a respectării stipulărilor legale pentru ciclul bugetar. Astfel, ani la rând executivul încalcă majoritatea termenilor limită de prezentare, publicare și raportare a Bugetului Public Național (BPN).
- Implicarea aspectului discreționar și politic în procesul de planificare și executare a politicii fiscal-bugetare. Acest fapt influențează negativ predictibilitatea și durabilitatea finanțelor publice.
- Dependența înaltă de finanțare din partea donatorilor externi și a Instituțiilor Financiare Internaționale. Ponderea granturilor externe a crescut până la 2014 până la 3,7% din PIB de la 1,6% în 2009.
- Problemele de la unele bănci comerciale și netransparența deciziilor macrofinanciare, care pot duce la creșterea datoriei publice cu peste 10% din PIB au un impact negativ pe termen lung asupra principalilor parametri a BPN.

Tabelul 15. Indicatori de evoluție în domeniul politicilor macroeconomice și macrofinanciare

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice. Politica de datorie publică (1-min, 6-max)	3,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice. Politica fiscală (1-min, 6-max)	3,5	4,0	4,0	4,0	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice. Politica macroeconomică (1-min, 6-max)	3,5	4,0	4,0	4,0	3,5	3,5	3,5	4,0	4,5

Sursa: Banca Mondială, Indicatorii de Dezvoltare Mondială

Concluzii și recomandări

- Pe termen mediu pentru fortificarea cadrului macrofinanciar, executivul trebuie să negocieze un nou memorandum cu FMI. Documentul dat va permite completarea rezervelor oficiale a BNM și va debloca alte fonduri din partea partenerilor externi.
- Adoptarea noii Legi a finanțelor publice și responsabilității fiscale trebuie să fie însoțită și de implementarea unui Consiliu Fiscal. Participarea reprezentanților societății civile în activitatea acestei instituții și adoptarea unor reguli stricte de monitorizare a politicii fiscale va contribui la mărirea transparenței și predictibilității în acest domeniu.
- Echilibrarea finanțelor publice poate fi înlăptuită nu doar prin atragerea granturilor și creditelor externe, dar și prin consolidare bazei interne de impozitare și diminuare a evaziunii fiscale. Din această perspectivă trebuie de implementat atât măsuri de constrângere, cât și de facilitare a celor care plătesc integral impozitele.

SERVICII FINANCIARE

Progrese majore

- Reformarea cadrului instituțional și normativ al pieței financiare nebankare prin transformarea în 2007 a Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare în Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF).
- Crearea în 2013 a Comitetului Național de Stabilitate Financiară, necesar pentru reducerea riscurilor și menținerii stabilității la nivel de sistem financiar.
- Aprobarea în anul 2012 a Legii privind piața de capital, care creează cadrul legislativ necesar pentru dezvoltarea echilibrată și echitabilă a piețelor financiare nebankare.

- Aprobarea în anul 2014 a Regulamentului de activitate al Comisiei naționale pentru monitorizarea și coordonarea activităților de ameliorare a accesului la finanțe. Organul dat va avea un statut consultativ, va monitoriza și coordona într-un mod coerent activitățile de ameliorare a accesului la finanțe din partea agenților economici.
- Aprobarea în anul 2014 a modificărilor la Legea instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21 iulie 1995 atribuie un rol mai mare autorităților de supraveghere privind implicarea timpurie în procesul de modificare a cadrului de acționari, precum și monitorizarea ulterioară a schimbărilor în cadrul acestora.

Principalele probleme

- Infrastructura de istorie creditară este încă slab dezvoltată. Astfel, după numărul populației și agenților economici acoperiți de registrele birourilor private sau publice de creditare, precum și disponibilitatea publică a acestui tip de informație, țara noastră rămâne în urmă față de partenerii săi din regiune.
- Piața financiară nebancaară rămâne subdezvoltată atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Astfel, infrastructura digitală la majoritatea agenților de pe această piață, inclusiv și la Bursa de Valori nu corespunde necesităților unei piețe financiare moderne. De asemenea, numărul mic de instrumente investiționale oferit pe piața internă nu creează o ofertă viabilă de opțiuni de investiții pentru populație și agenții economici.
- Capacitățile instituționale ale CNPF sunt încă slab dezvoltate. Astfel, slaba cooperare cu alte instituții prudențiale, precum și ingerințele politice au contribuit la amplificarea proceselor de transmitere forțată și ilegală a unor pachete de acțiuni, precum și la criza financiară din ultimul an.

Tabelul 16. Indicatori de evoluție în domeniul serviciilor financiare

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice. Politica în sectorul financiar (1-min, 6-max)	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Populația acoperită de registrele birourilor private (% din populația adultă)	0	0	0	0	0	0	3,0	3,9	4,5

Sursa: Banca Mondială, Indicatorii de Dezvoltare Mondială

Concluzii și recomandări

- Dezvoltarea calitativă a pieței financiare nebancaare este critică pentru ca ea să-și fortifice rolul în creșterea economică. Astfel, autoritățile de resort trebuie să stimuleze implementarea de către agenții economici de pe această piață a celor mai moderne tehnologii informaționale, necesare pentru a mări viteza de prelucrare, transparența și siguranța informației financiare.

- Pentru minimizarea riscurilor sistemice și evitarea unor crize financiare pe viitor, CNPF trebuie să-și consolideze capacitățile de monitorizare și cooperare cu alte instituții prudențiale. De asemenea, este important de asigurat autonomia Comisiei și consolidat protecția juridică a colaboratorilor.
- O instituție cheie care poate facilita creditarea către sectorul real al economiei sunt registrele birourilor de creditare, în special cele private. Dezvoltarea acestor birouri poate contribui la sporirea gradului de accesare a creditelor și minimizarea cheltuielilor din partea creditorilor, precum și reducerea numărului de fraude în sistem.

CONTROLUL FINANCIAR ȘI ASPECTELE AFERENTE

Progrese majore

- Aprobarea în 2008 a noii Legi cu privire la Curtea de Conturi, care a fortificat poziția acesteia în calitate de instituție supremă de audit a resurselor și patrimoniului public.
- Aprobarea în anul 2010 a Legii privind controlul financiar public intern și aprobarea Strategiei de dezvoltare a controlului financiar public intern.
- Curtea de Conturi a executat controale la un număr larg de instituții publice centrale, locale și întreprinderi de stat. Ca rezultat, au fost publicate un set de rapoarte de audit privind utilizarea și gestionarea fondurilor publice. Controlul efectuat a scos în evidență un șir de neregularități, curențe și neconformări la precedentele controale efectuate de către Curtea de Conturi la toate instituțiile menționate, fiind propuse un set de recomandări.
- A fost lansat proiectul „Consolidarea capacităților Curții de Conturi a Republicii Moldova”, finanțat de către Banca Mondială. Astfel, în cadrul acestui proiect autoritate publică de audit va fi asistată de către compania KOSI și consultanți individuali, întru consolidarea capacității instituționale și sporirea eficienței activităților de audit.

Principalele probleme

- O problemă persistentă în relațiile dintre Curtea de Conturi și instituțiile monitorizate este neconformarea la recomandările făcute în urma controalelor. Acest fapt scoate în evidență capacitățile limitate a organului de control în constrângerea și monitorizarea recomandărilor făcute. Fără îmbunătățirea drastică a calității cadrului instituțional de justiție va fi practic imposibil de schimbat tendințele înrădăcinate.

Tabelul 17. Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Transparența, corupția și responsabilitate pentru banii publici (1-min, 6-max)	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,5	3,5	3,5

Sursa: Banca Mondială, Indicatorii de Dezvoltare Mondială

Concluzii și recomandări

- Implementarea completă a recomandărilor Curții de Conturi depinde în mare măsură nu doar de gradul de cooperare cu instituțiile vizate și organele de anchetă, acest lucru fiind destul de important, dar și de independența și profesionalismul organelor de anchetă. Astfel, este necesar de stimulat implicarea Parlamentului și a organelor de anchetă în sancționarea instituțiilor care nu îndeplinesc sistematic recomandările Curții de Conturi.

CIRCULAȚIA CAPITALULUI ȘI A PLĂȚILOR CURENTE

Progrese majore

- În ultimii 14 ani au fost negociate și semnate cu 47 de țări ale lumii tratate pentru evitarea dublei impuneri privind impozitul pe venit.
- Înființarea în cadrul BNM a Consiliului Național de Plăți, care este un forum de consultare la nivel înalt între diferite instituții publice și private, avînd ca scop dezvoltarea sigură și stabilă a sistemului de plăți din Republica Moldova.
- A fost lansat serviciul MPay, care permite achitarea serviciilor prin mai multe metode de plată.
- Aprobarea Conceptului privind optimizarea transferurilor internaționale și a cadrului de supraveghere aplicabil, care a contribuit la implementarea serviciului SWIFT FINInform și a codului IBAN.

Principalele probleme

- În pofida eforturilor de îmbunătățire a cadrului normativ și a calității instituționale a BNM, sectorul bancar rămîne a fi susceptibil la deficiențele sistemului judiciar din țară. Practic, regulatorul bancar este limitat în unele măsuri de combatere a proceselor negative la nivel de conducere corporativă a băncilor, precum și de protejare a acționarilor de la transferul forțat al pachetelor de acțiuni.

Tabelul 18. Indicatori de evoluție în domeniul circulației capitalului și a plăților curente

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Numărul de carduri aflate în circulație (% f-a-p)	33,9	33,4	-5,2	1,8	9,6	11,5	11	13,8	13,1
Numărul de carduri eliberate (% f-a-p)	14,8	35,9	-10,2	-21,2	30,4	6,7	9,5	12,4	12,6

Sursa: BNM

Concluzii și recomandări

- Consolidarea capacităților instituționale BNM de monitorizare și intervenție promptă, în cazul depistării de iregularități în operațiunile de transferuri dubioase de numerar în sistemul bancar.

- Facilitarea plăților electronice în tranzacțiile de pe piața internă. Datorită transparenței ridicate a tranzacțiilor electronice, ele permit o monitorizare mai complexă a tranzacțiilor dubioase și respectiv, contribuie la diminuarea evaziunii fiscale.
- Stimularea instrumentelor bancare legate de transferul de remitențe. Astfel, diversificarea acestor instrumente va da posibilitate băncilor de a atrage banii din aceste transferuri în activitatea lor de creditare.

ECONOMIA DE PIAȚĂ FUNCȚIONALĂ

Progrese majore

- Îmbunătățirea cadrului de transparență decizională, datorită aprobării în 2008 Legii privind transparența și implicarea reprezentanților societății civile și mediului de afaceri în procesul consultativ pe margine elaborării noilor proiecte de legi. La acest capitol se referă și constituirea în 2010 a Consiliului Național pentru Participare.
- Constituirea Platformei de Comunicare interinstituțională, care întrunește conducătorii autorităților publice centrale, gestionari ai fondurilor naționale de dezvoltare, Agențiilor de Dezvoltare Regională, precum și a diferitor instituții neguvernamentale și de consultanță.
- Adoptarea în 2008 a Legii cu privire la parteneriatul public-privat.
- Elaborarea Strategiei reformei cadrului de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020.
- Aprobarea de către executiv a Proiectului Hotărârii de Guvern cu privire la instituirea Consiliului pentru Competitivitate. Consiliul respectiv va coordona, monitoriza și evalua activitățile administrației publice centrale privind implementarea Foii de parcurs pentru ameliorarea competitivității în Republica Moldova.
- Aprobarea proiectului Legii privind supravegherea pieței. Legea respectivă impune reguli clare de supraveghere a piețelor în privința corespunderii mărfurilor nealimentare cerințelor esențiale stabilite în reglementările tehnice a organelor de resort.
- Aprobarea Regulamentului cu privire la Comisia națională pentru monitorizarea și coordonarea activităților de ameliorare a accesului la finanțe. Comisia respectivă va coordona și monitoriza activitățile instituțiilor publice privind ameliorarea accesului la finanțe în sectorul real al economiei.

Principalele probleme

- Printre principalele provocări pentru mediul de afaceri figurează calitatea joasă a cadrului instituțional public, prevalarea unor interese de grup în cadrul instituțiilor prudențiale, precum și netransparența proceselor de alocare a subsidiilor și a achizițiilor publice. Lipsa progresului pe alte componente de ameliorare a mediului de afaceri țin, în mare parte, de persistența corupției în sistemul judiciar.
- Corupția din instituțiile publice și sistemul judiciar au dus la subminarea drepturilor de proprietate, cu precădere în sistemul financiar. Alt factor critic pentru mediul de afaceri este independența de

factorul politic a instituțiilor prudențiale. Regresele din ultimii ani pe aceste filiere a generat actuala criză financiară, care va avea consecințe negative durabile asupra sectorului real al economiei.

Tabelul 19. Indicatori de evoluție în domeniul economiei de piață

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice. Cadrul de reglementare a afacerilor (1-min, 6-max)	4,0	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Indicatorul de estimare a politicilor și instituțiilor publice. Asigurarea drepturilor de proprietate (1-min, 6-max)	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5

Sursa: Banca Mondială, Indicatorii de Dezvoltare Mondială

Concluzii și recomandări

- Asigurarea independenței instituțiilor prudențiale față de ingerințele factorului politic.
- Mărirea gradului de transparență a instituțiilor publice prin stabilirea unor criterii bine stabilite de respectare de către funcționarii publici.
- Accesul la serviciul public trebuie să fie bazat pe principii de meritocrație și concurență. Pentru a fortifica acest sistem este necesar de revăzut sistemul actual de salarizare în sistemul public.
- Implementarea mai rapidă a instrumentelor TIC în lanțul de interacțiune dintre autoritățile publice și agenții economici, pentru a diminua probabilitatea actelor de corupție.